

رسوب کالا در گمرکات کشور علل، پیامدها و راهکارها

(گزارش پشتیبان صد و سی و دومین نشست شورای گفت و گوی دولت و بخش خصوصی)

مهر ماه ۱۴۰۴

رسوب کالا در گمرکات کشور

علل، پیامدها و راهکارها

(گزارش پشتیبان صد و سی و دومین نشست شورای گفت و گوی دولت و بخش خصوصی)

مرکز بهبود کسب و کار اتاق ایران و کمیسیون گمرک اتاق ایران

تهیه کننده: فرزانه صمدیان

با همکاری: اتحادیه ملی کارگزاران گمرکی ایران، اصغر مظاهری، محمد اسکندری، سارا غریبی، سعید مهاجری

ارائه نظر کنندگان: کمیسیون های اتاق ایران (گمرک، مدیریت واردات، توسعه صادرات)، شوراهای استانی گفت و گوی دولت و

بخش خصوصی، مرکز پژوهش های اتاق ایران

ناظران علمی: کیوان کاشفی، محمد رضا فاروقی، محمد زائری

تاریخ انتشار: مهر ماه ۱۴۰۴

طبقه بندی موضوعی: اقتصاد ایران

واژه های کلیدی: رسوب کالا، انباشت کالا، گمرک، رویه تجاری، ثبت سفارش، ارز

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرست)، پلاک ۱۷۵

فهرست

چکیده مدیریتی	۴
۱. مقدمه	۱۰
۲. عوامل اثرگذار بر رسوب کالاها در گمرکات کشور	۱۰
۲-۱ الف. عوامل اثرگذار بر رسوب کالا در سطح کلان	۱۰
۲-۲ ب. عوامل اثرگذار بر رسوب کالا در فرآیند واردات	۱۴
۲-۲-۱. ثبت سفارش و اظهار کالا	۱۶
۲-۲-۲. تخصیص و تأمین ارز	۱۸
۲-۲-۳. انجام تشریفات گمرکی	۱۹
۳. پیامدهای رسوب کالا در گمرکات کشور	۲۲
۴. راهکارهای عملیاتی	۲۴
۴-۱ الف. راهکارهای عملیاتی برای رفع معضل رسوب کالا در سطح کلان	۲۴
۴-۲ ب. راهکارهای عملیاتی برای رفع معضل رسوب کالا در فرآیند واردات	۲۵
۴-۲-۱. تسهیل شرایط ثبت سفارش و اظهار کالا	۲۵
۴-۲-۲. بهبود فرآیند تخصیص و تأمین ارز	۲۶
۴-۲-۳. حمایت تعرفه‌ای از واردات نهاده‌های تولید	۲۶
۴-۲-۴. یکپارچه‌سازی و تسهیل مقررات و فرآیندهای استانداردسازی	۲۷
۴-۲-۵. تسهیل شرایط ترخیص کالا	۲۷
۵. منابع	۲۹
۶. پیوست	۳۱

چکیده مدیریتی

رسوب کالا در گمرکات کشور یک مسئله چندوجهی و ساختاری است که عمدتاً ناشی از **عدم انسجام نهادی و فرآیندی در حوزه تجارت** می‌باشد. این مشکل از یک سو به دلیل **تعدد نهادهای دخیل و نبود هماهنگی میان آن‌ها**، و از سوی دیگر به دلیل **بروکراسی پیچیده و طولانی در گمرکات** ایجاد شده است. بر اساس بررسی‌های انجام شده فرآیندهای تجاری کشور تحت تأثیر تعداد کثیری از قوانین، رویه‌های بازرگانی، عوارض و سازمان‌های همجوار و مجوز دهنده قرار دارد که این پراکندگی وظایف، چالش جدی در هماهنگی بین دستگاه‌ها و تأثیر منفی بر فعالیت تجار و شرکت‌های بازرگانی داشته است. به عنوان مثال براساس شاخص عملکرد لجستیک (LPI) سال ۲۰۲۳، ایران در زیر شاخص کارایی تشریفات گمرکی در رتبه ۱۱۰ از ۱۳۹ کشور قرار گرفته است که نشان‌دهنده وضعیت نامطلوب در سرعت، سادگی و پیش‌بینی‌پذیری فرآیندهای گمرکی است؛ این در حالی است که امارات و ترکیه با کسب جایگاه ۱۴ و ۴۷، بهبود چشمگیری در این زمینه داشته‌اند.

شایان ذکر است، از سال ۱۳۹۷ و با بازگشت تحریم‌ها به واسطه محدودیت در منابع ارزی، چالش‌های جدیدی نظیر **مشکل تخصیص و تأمین ارز برای واردات و تغییرات مکرر در سیاست‌های ارزی و تجاری**، بر عمق این عدم انسجام نهادی در حوزه تجارت افزوده است. وضع مقررات متعدد، متغیر و سختگیرانه در حوزه ارز، نه تنها موجب مداخله گسترده بانک مرکزی در فرآیند مقررات‌گذاری تجاری شده، بلکه اجرای تشریفات گمرکی را نیز برای گمرکات کشور به امری بسیار دشوار و زمان‌بر تبدیل کرده است و رسوب کالا در بنادر و گمرکات دامن زده است. به عنوان مثال **قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب سال ۱۴۰۰**، با رویکردهای کنترل‌گر، سخت‌گیری‌های چشمگیری بر فعالیت‌های تجاری اعمال کرده و **فرآیند واردات رسمی را با محدودیت‌ها و پیچیدگی‌های فراوان مواجه ساخته است**. این قانون با اعطای اختیار به بانک مرکزی در نظارت بر منشأ ارز و صدور مجوز تخصیص ارز، علاوه بر آنکه به طولانی‌تر شدن زمان تخصیص ارز و کندی در روند ترخیص کالاها دامن زده است، بار حقوقی و قضایی سنگینی بر واردکنندگان تحمیل کرده است.

لازم به ذکر است، **برخورد یکسان با تجار بدون توجه به سابقه و اعتبار آن‌ها باعث ناکارآمدی و تحمیل فشارهای غیرضروری بر گمرکات کشور شده است**. در شرایطی که کشور با محدودیت و نارسایی در دسترسی به زیرساخت‌های پشتیبان حوزه تجارت مواجه است، **برخورد یکسان با تجار فرآیند ترخیص را دشوارتر و کندتر کرده است**. باید در نظر داشت که **رسوب کالا در گمرکات کشور، پیامدهای گسترده و قابل توجهی بر محیط کسب و کار و اقتصاد کشور دارد**. افزایش هزینه‌های مستقیم و غیرمستقیم واردکنندگان، اختلال در زنجیره تأمین و تولید به‌ویژه در مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای، کاهش توان برنامه‌ریزی و اعتبار تجاری و مشکلات لجستیکی و ایمنی برخی از تبعات رسوب کالا در اقتصاد است که در نهایت باعث افزایش هزینه‌های تمام‌شده کالا، کاهش رقابت‌پذیری کالاهای ایران در بازارهای جهانی و سوق پیدا

کردن فعالان اقتصادی به سمت فعالیت‌های غیررسمی می‌شود، لذا انباشت کالاها در گمرکات برای مدت زمان طولانی تبعات عمیقی را بر پیکره اقتصاد کشور برجای می‌گذارد.

با توجه به جمع موارد فوق الذکر، **مهم‌ترین راهکار عملیاتی برای تسهیل فرآیند ترخیص کالا از گمرکات کشور، در سطح کلان و در فرآیند واردات** عبارتند از^۱:

الف. راهکارهای عملیاتی برای رفع معضل رسوب کالا در سطح کلان

شرح	علل کلان رسوب کالا	راهکارهای عملیاتی
قانونی	گره خوردن سیاست‌ها و فرآیندهای تجاری به قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز	▪ وزارت امور اقتصادی و دارایی اجرای جز (۱) مصوبه یکصد و سی و یکمین نشست شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی، مبنی بر بازبینی و اصلاح قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز توسط دولت، مورد پیگیری قرار دهد.
	عدم تناسب قوانین و مقررات گمرکی با شرایط روز تجارت	▪ دبیرخانه شورای گفت و گو دولت و بخش خصوصی، پیشنهاد اصلاح و بروز رسانی آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی را با همکاری گمرک، تدوین و جهت طرح در هیات دولت پیگیری نماید.
فرآیندی	تعدد دستگاه‌ها، موازی کاری و فقدان متولی واحد	▪ کمیته تسهیل تجارت و مقابله با رسوب کالا، با هدف ارتقای همکاری‌های نهادی در فرآیند تجارت، رفع فوری موانع مربوط به ترخیص کالا و حل مشکلات موجود در حوزه تجارت خارجی، و نیز پیگیری و رفع چالش‌های ساختاری و اجرایی در این زمینه، تحت نظارت معاون اول رئیس‌جمهور و با ترکیب نمایندگان کلیه دستگاه‌های ذی‌ربط از جمله وزارتخانه‌های صنعت، معدن و تجارت، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، جهاد کشاورزی، کشور و همچنین سازمان‌هایی نظیر گمرک جمهوری اسلامی ایران، بانک مرکزی، سازمان بنادر و دریانوردی، سازمان ملی استاندارد و اتاق‌های بازرگانی و تعاون ایران، تشکیل شود.
		▪ وزارت امور اقتصادی و دارایی، برنامه اقدامات عملیاتی برای تسهیل فرآیندهای تجاری و گمرکی را با مشارکت کلیه وزارتخانه‌های ذی‌مدخل اعم از صنعت، معدن و تجارت، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، جهاد کشاورزی و کشور و همچنین سازمان‌های ذی‌مدخل نظیر گمرک، بانک مرکزی، سازمان بنادر، سازمان ملی استاندارد، اتاق‌های بازرگانی و تعاون ایران و دبیرخانه شورای گفت‌وگو تدوین و اجرایی نماید.
زیرساختی	محدودیت زیرساخت‌های پشتیبان تجارت	▪ وزارت امور اقتصادی و دارایی با همکاری سازمان برنامه و بودجه و وزارتخانه‌های صنعت، معدن و تجارت و راه و شهرسازی، زیرساخت‌های پشتیبان تجارت با محورهای ذیل ارتقاء دهد:

^۱ راهکارهایی که در یکصد و سی و دومین نشست شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی به‌عنوان مصوبه شورا مورد تأیید قرار گرفتند و جهت اجرا به دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط ارسال شده‌اند، در این گزارش به‌صورت برجسته (Bold) مشخص شده‌اند.

شرح	علل کلان رسوب کالا	راهکارهای عملیاتی
		- تمرکززدایی از گمرکات پر ازدحام و توزیع متوازن بار ترافیکی با تأسیس گمرکات جدید در استان‌های دارای پتانسیل مناسب برای توسعه فعالیت‌های گمرکی و ترانزیتی - ایجاد گمرکات اختصاصی در شهرک‌های صنعتی سراسر کشور - تجهیز گمرکات کشور به ابزارهای نوین و هوشمند از جمله اسکنر، RFID و سیستم‌های ردیابی - ارتقاء و توسعه زیرساخت‌های انبارداری در گمرکات با تخصیص تسهیلات ویژه و حمایت‌های مالی به‌منظور افزایش ظرفیت و بهبود کیفیت خدمات انبارداری - تشکیل و بهره‌گیری از شرکت‌های مدیریت واردات یا لجستیک یکپارچه به‌منظور مدیریت جامع و هماهنگ اسناد و فرآیندهای لجستیکی - توسعه و نوسازی خطوط ریلی با اولویت اتصال به گمرکات اصلی برای افزایش ظرفیت حمل و تسریع ترخیص کالا - فراهم کردن امکانات لجستیک و تجهیزات بارگیری مدرن در ایستگاه‌های ریلی مرتبط با گمرکات جهت کاهش هزینه‌ها و جلوگیری از رسوب کالا

ب. راهکارهای عملیاتی برای رفع معضل رسوب کالا در فرآیند واردات

شرح	عوامل رسوب کالا	راهکارهای عملیاتی
ثبت سفارش و اظهار کالا	عدم کفایت ثبت سفارش برای ترخیص کالا	■ کالاهای وارده به اماکن گمرکی که با ثبت سفارش معتبر به گمرک اظهار شده‌اند و صرفاً به دلیل عدم ثبت اطلاعات منشأ ارز، اجازه ترخیص آنها داده نمی‌شود، در ایام توقف در گمرکات، مطابق تبصره (۳) ماده (۲۴) قانون امور گمرکی، مشمول مقررات متروکه نشوند.
	عدم تمدید مهلت ثبت سفارش	■ ثبت سفارش کالاهای وارده به کشور که در زمان اظهار ثبت آنها معتبر بوده است، مطابق بند ۳ ماده ۴۰ قانون مقررات صادرات و واردات، در کلیه مراحل بعدی از جمله ترخیص، فیش، نظر دستگاه، تخصیص ارز، خرید ارز و حواله و انتقال آن نیاز به انجام تمدید ثبت سفارش ندارد و کلیه دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط از جمله گمرک جمهوری اسلامی ایران، بانک مرکزی، وزارت صمت و وزارت جهاد کشاورزی و ... مکلف به انجام تکالیف مربوط بدون الزام تمدید می‌باشند (مصوبه یکصدوسی امین نشست شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی، مورخ ۱۴۰۴/۴/۲۳)
	الزام به سپری شدن زمان برای اظهار کالاها در گروه‌های کالایی ۲۲ الی ۲۶	■ وزارت صنعت، معدن و تجارت، علاوه بر کالاهای اولویت‌دار گروه‌های (۱) و (۲۱)، که اطلاعات مربوط به ثبت سفارش آنها بدون در نظر گرفتن تخصیص ارز به گمرک ارسال می‌گردد، در خصوص اولویت‌های کالایی (۲۲) لغایت (۲۶) نیز، در مواردی که پرونده حداقل دارای یک ردیف تخصیص ارز تأییدشده توسط بانک مرکزی باشد، یا به محض ثبت درخواست تخصیص ارز نزد بانک مرکزی، اطلاعات ثبت سفارش را به‌صورت برخط برای گمرک ارسال نماید.

شرح	عوامل رسوب کالا	راهکارهای عملیاتی
	اختلالات مکرر و عدم یکپارچگی سامانه جامع تجارت	با توجه به ماده ۷۸ قانون تجارت الکترونیکی که بیان شده است " هر گاه در بستر مبادلات الکترونیکی در اثر نقص یا ضعف سیستم مؤسسات خصوصی و دولتی، به جز در نتیجه قطع فیزیکی ارتباط الکترونیکی، خسارتی به اشخاص وارد شود، مؤسسات مزبور مسؤول جبران خسارات وارده می‌باشند مگر اینکه خسارات وارده ناشی از فعل شخصی افراد باشد که در این صورت جبران خسارات برعهده این اشخاص خواهد بود." بر این اساس، سازمان توسعه تجارت و دیگر دستگاه‌های مسئول، به‌منظور جلوگیری از تحمیل هزینه‌های اضافی به فعالان اقتصادی، تمامی مهلت‌های قانونی مرتبط با فرآیندهای تجاری وابسته به سامانه جامع تجارت را، به‌طور خودکار و متناسب با مدت زمان توقف یا اختلال در عملکرد سامانه و وب‌سرویس‌های زیرمجموعه آن، تمدید نمایند.
	محدودیت ویرایش کد تعرفه ثبت سفارش (در سطح ۴ رقم) پس از دریافت تخصیص ارز و فرآیند بهینه سازی مصارف ارزی	وزارت صنعت، معدن و تجارت (سازمان توسعه تجارت)، اجرای طرح بهینه سازی مصارف ارزی را تا شفاف شدن ضوابط و نحوه اجرا متوقف نماید. در صورت اجرای طرح بهینه سازی مصارف ارزی، سازمان توسعه تجارت امکان ویرایش ثبت سفارش کالاهای موجود در امکان گمرکی، کالاهای تأمین ارز شده و همچنین آن دسته از کالاهایی که به تشخیص گمرک ادامه انجام تشریفات گمرکی آنها مستلزم اصلاح ردیف تعرفه مندرج در ثبت سفارش است را بدون نیاز به اخذ مجوز بهینه‌سازی مصارف ارزی و محدودیت ویرایش کد تعرفه (در سطح ۴ رقم) فراهم آورد.
تخصیص و تأمین ارز	تأخیر در ارائه شناسه رهگیری ارزی (ساتا)	بانک مرکزی جهت اجرای مصوبات یکصد و سی و دومین نشست شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی، مدت زمان تخصیص ارز به کالاهای اساسی از جمله دارو و نهاده‌های تولید را کاهش دهد.
	محدودیت در بهره‌گیری در روش واردات بدون انتقال ارز	وزارتخانه‌های صنعت، معدن و تجارت، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و جهاد کشاورزی، فهرست کالاهای اساسی، مواد اولیه، واسطه-ای و ماشین‌آلات خطوط تولید که واردات آنها از طریق ثبت سفارش بدون انتقال ارز امکان‌پذیر است را تهیه و پس از تأیید بانک مرکزی به جریان اجرا گذارند.
	عدم ثبات در اجرای سیاست واردات اعتباری	ثبات بخشی به رویه اجرای برات اسنادی مدت دار به نحوی که امکان خرید اعتباری کالا با اعتبار حداقل ۹۰ روز و حداکثر ۱۸۰ روز تقویمی از تاریخ بارنامه یا پذیرش پرداخت، مطابق با تعیین نوع ارز در زمان درخواست از طریق مرکز مبادله ارز و یا ارز حاصل از صادرات خود، تأمین شود.
تعیین حقوق	تغییر سالانه حقوق ورودی و سود بازرگانی برخی از کالاها	تعیین حقوق گمرکی کالاها در ذیل قوانین بودجه سنواتی و قوانین دائمی ممنوع شود و از طریق اصلاح ماده (۱) قانون امور گمرکی، حقوق گمرکی تمامی ماشین آلات و تجهیزات تولیدی و قطعات مورد استفاده در خطوط تولید، مواد اولیه و واسطه ای تولیدی، معادل دو درصد (۲٪) ارزش گمرکی کالا تعیین شود. حقوق گمرکی و سود بازرگانی کالاها از طریق طراحی و استقرار نظام تعرفه‌ای مبتنی بر فرمول شفاف و در نظر گرفتن شاخص‌هایی نظیر نرخ تورم، نرخ ارز، توان تولید داخلی، نوع کالای وارداتی (کالای نهایی یا کالاهای واسطه‌ای و مواد اولیه) و... برای دوره زمانی حداقل پنج ساله ثابت و پیش‌بینی پذیر شود.

شرح	عوامل رسوب کالا	راهکارهای عملیاتی
	عدم ابلاغ فهرست کالاهای مشمول کاهش حقوق گمرکی	▪ کمیسیون اقتصادی هیات دولت در راستای اجرای مصوبات نود و پنجمین نشست کمیته حمایت از کسب و کار، فهرست اقلام مشمول کاهش حقوق گمرکی از ۴ درصد به ۲ درصد موضوع جز (۲) بند (ذ) تبصره ۱ قانون بودجه ۱۴۰۴ را پس از اخذ نظرات از اتاق بازرگانی ایران و دستگاه‌های مربوطه جهت تصویب به هیات وزیران ارسال نماید.
	اختلاف در ارزش‌گذاری و تعرفه‌بندی کالاها	▪ نماینده وزارت صنعت، معدن و تجارت، به‌منظور رفع اختلاف در ارزش‌گذاری و تعرفه‌بندی کالاها، در گمرکات کشور مستقر گردد و نسبت به موارد اختلافی فی‌مابین گمرک و صاحب کالا اعلام نظر نماید. در صورت اعلام عدم مغایرت ارزش و یا تعرفه اظهار شده، اظهارکننده می‌تواند حقوق ورودی را بر اساس اظهار خود، نقدی و به طور قطع پرداخت و تفاوت و جریمه احتمالی را به صورت سپرده نقدی یا ضمانتنامه بانکی تودیع و کالا را ترخیص کند و یا در صورت اعلام مغایرت، ثبت سفارش در همان لحظه اصلاح گردد.
	انطباق با استاندارد	▪ شورای عالی استاندارد جهت اجرای مصوبات یکصد و سی امین نشست شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی، نهادهای دام و طیور و کالاهایی که از سوی وزارت جهاد کشاورزی کنترل می‌شوند را از شمول استاندارد اجباری، خارج نماید. ▪ وزارت امور اقتصادی و دارایی از طریق هیات مقررات زدایی و تسهیل مجوزهای کسب و کار، سازمان‌های همجوار گمرک را از دریافت اطلاعات تکراری و الزام صاحبان کالا به ارائه درخواست پذیرش حضوری منع کند و همچنین، الزام نماید که ارسال مستندات و مدارک از طریق سامانه جامع تجارت یا سامانه گمرک، به‌عنوان پذیرش رسمی درخواست تلقی شود و بر اساس آن اقدامات و تشریفات لازم بدون تأخیر آغاز گردد. ▪ تفاهم نامه فی‌مابین وزارت جهاد کشاورزی و سازمان ملی استاندارد مبنی بر حذف موازی کاری سازمان ملی استاندارد و دامپزشکی و واگذاری مسئولیت صدور مجوز به یکی از سازمان‌های مذکور به قید فوریت امضا و به فعالان اقتصادی اعلام گردد. (مصوبه یکصدوسی و یکمین نشست شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی، مورخ ۱۴۰۴/۵/۲۷) ▪ سازمان‌های همجوار از دریافت اطلاعات تکراری و الزام صاحبان کالا به ارائه درخواست پذیرش خودداری کنند و ارسال درخواست از طریق سامانه جامع تجارت یا سامانه گمرک را به‌عنوان پذیرش رسمی درخواست تلقی کرده و بر اساس آن اقدامات و تشریفات لازم را بدون تأخیر آغاز نمایند.
شرایط ترخیص کالا	عدم تناسب نرخ کارمزد سازمان استاندارد با خدمات ارائه شده	▪ سازمان ملی استاندارد از محاسبه نرخ کارمزد و خدمات استاندارد برای نهادهای اساسی کشاورزی، از جمله کنجاله سویا، ذرت و جو، به‌صورت ارزش ارزی منع شود و نرخ کارمزد صرفاً بر اساس هزینه‌های واقعی ارائه خدمات استاندارد و بازرسی تعیین شود. ▪ آیین‌نامه نرخ کارمزد و تعرفه خدمات سازمان استاندارد با رویکرد مبتنی بر حجم، کیفیت و نوع خدمات واقعی ارائه شده مورد اصلاح و بازنگری قرار گیرد.
	لیست محدود کالاهای مشمول ترخیص ۹۰ درصدی و انقضای مکرر مهلت مصوبه مربوطه	▪ وزارت امور اقتصادی و دارایی، با اخذ مجوز از شورای عالی امنیت ملی شرایط ترخیص ۱۰۰ درصدی کالاهای فاقد اطلاعات منشأ ارز را به نحوی تعیین نماید که کلیه واردکنندگان کالا مجاز شوند شناسه رهگیری بانک را از زمان ثبت سفارش و تا ۶ ماه پس از ترخیص کالا در سامانه‌های مربوطه بارگذاری کنند. تا تعیین تکلیف این مصوبه وزارت امور اقتصادی و دارایی، نسبت به تمدید بند (۱۳) مصوبه شماره ۱۳۴۰۰

شرح	عوامل رسوب کالا	راهکارهای عملیاتی
		هیات دولت مورخ ۱۴۰۴/۴/۱۲ اقدام نماید تا تمامی کالاهای اساسی، مواد اولیه و واسطه‌ای و ماشین‌آلات خط تولید موجود در گمرکات کشور، بدون اعلام منشأ ارز و دریافت کد ساتا از بانک مرکزی و صرفاً با ارائه تعهد ذی حساب، تودیع ضمانت‌نامه بانکی و یا ارائه چک صیادی امکان ترخیص ۱۰۰ درصدی را داشته باشند.
	الزام به اخذ تضامین جهت عودت برگ سبز گمرکی	الزام بانک مرکزی مبنی بر به ارائه تضمین (معادل ۳۵ درصد ارزش کالا) جهت عودت برگ سبز گمرکی به بانک، برای کالاهای اساسی که اظهار آن قبل از دریافت ارز می‌باشد، حذف گردد.
	عدم تطابق مهلت ارائه اسناد حمل با زمان تأمین ارز و اخذ مابه‌التفاوت ارز از تأخیر در ارائه اسناد	- سقف مهلت‌های ارائه اسناد حمل کالاهای واحدهای تولیدی و غیرتولیدی برای رفع تعهدات ارزی، توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت و با أخذ نظر از تشکلهای تخصصی مربوطه، افزایش یابد. (مصوبه صد و بیست و ششمین جلسه شورا مورخ ۱۴۰۸/۱۴۰۳) - تبصره ماده (۱۷) مجموعه مقررات ارزی بانک مرکزی اصلاح شود به نحوی که شرط "پرداخت مابه‌التفاوت ارز بابت تأخیر در ترخیص کالا" از انتهای تبصره مذکور حذف شود. (مصوبه صد و بیست و ششمین جلسه شورا مورخ ۱۴۰۸/۱۴۰۳)

۱. مقدمه

در جهان امروز که اقتصاد کشورها به شدت به تعاملات تجاری و مبادلات بین‌المللی وابسته شده‌اند، نقش گمرک به عنوان شاه‌رگ حیاتی تجارت و نهادی کلیدی در نظارت و ساماندهی ورود و خروج کالاها، بیش از هر زمان دیگری برجسته و تعیین‌کننده است. کارآمدی و سلامت عملکرد گمرکات، نه تنها ضامن تسهیل و تسریع فرآیندهای تجاری است، بلکه پشتیبان اصلی زنجیره تأمین و استمرار تولید به شمار می‌آید و هرگونه اختلال یا کندی در این مسیر، به‌ویژه رسوب و انباشت کالا در مبادی گمرکی، می‌تواند پیامدهای قابل توجه و گاه جبران‌ناپذیر برای اقتصاد، تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان داشته باشد. رسوب و انباشت کالا در گمرکات نه تنها هزینه‌های سنگین انبارداری و نگهداری را به فعالان اقتصادی و تولیدکنندگان تحمیل می‌کند، بلکه با ایجاد وقفه در زنجیره تأمین، به افزایش هزینه‌های تولید و درنهایت افزایش قیمت تمام‌شده محصولات منجر می‌شود. این افزایش هزینه‌ها، به‌طور مستقیم توان رقابتی تولیدات داخلی را در بازارهای داخلی و خارجی کاهش داده و فشار مضاعفی را بر مصرف‌کنندگان وارد می‌سازد. از زاویه‌ای دیگر، تجربه تلخ انفجار بندر شهید رجایی، ابعاد فاجعه‌آمیز معضل انباشت بی‌ضابطه کالاها در گمرکات کشور را نمایان ساخت و ضرورت بازنگری و اصلاح جدی در روندهای جاری را بیش‌ازپیش آشکار نمود.

با عنایت به آنکه، توقف و کندی در فرآیند ترخیص کالاها، به مثابه مانعی بزرگ در مسیر توسعه و شکوفایی اقتصادی عمل می‌کند، لذا رفع موانع و تسهیل جریان کالا در گمرکات کشور باید در صدر اولویت‌های سیاست‌گذاران کشور قرار گیرد تا ضمن حفظ امنیت و سلامت جریان تجارت، زمینه رشد و رونق اقتصادی بیش‌ازپیش فراهم گردد. در این راستا، به مرکز بهبود کسب‌وکار اتاق ایران با مشارکت کمیسیون گمرک اتاق ایران، تدوین گزارش "**بررسی علل و پیامدهای رسوب کالا در گمرکات کشور و ارائه بسته راهکارهای عملیاتی برای رفع آن**" را در دستور کار خود قرار داده است. در این گزارش ضمن بررسی علل و عوامل اصلی رسوب کالا در گمرکات کشور و پیامدهای بروز این پدیده، بر اساس اظهارات فعالان اقتصادی و به استناد مجموعه نشست‌هایی که در خصوص عوامل زمینه‌ساز رسوب کالا در کارگروه‌های تخصصی شورای گفتگو و کمیته حمایت از کسب‌وکار طی سال‌های ۱۴۰۲، ۱۴۰۳ و شش ماهه ۱۴۰۴ برگزار شده است و اخذ نظر از کمیسیون‌های تخصصی اتاق ایران، شوراهای گفتگوی اتاق‌های استانی و مرکز پژوهش‌های اتاق ایران، سعی شده است بسته راهکارهای عملیاتی برای رفع معضل انباشت کالاها در گمرکات کشور را به تصمیم‌گیران کشور ارائه دهد.

۲. عوامل اثرگذار بر رسوب کالاها در گمرکات کشور

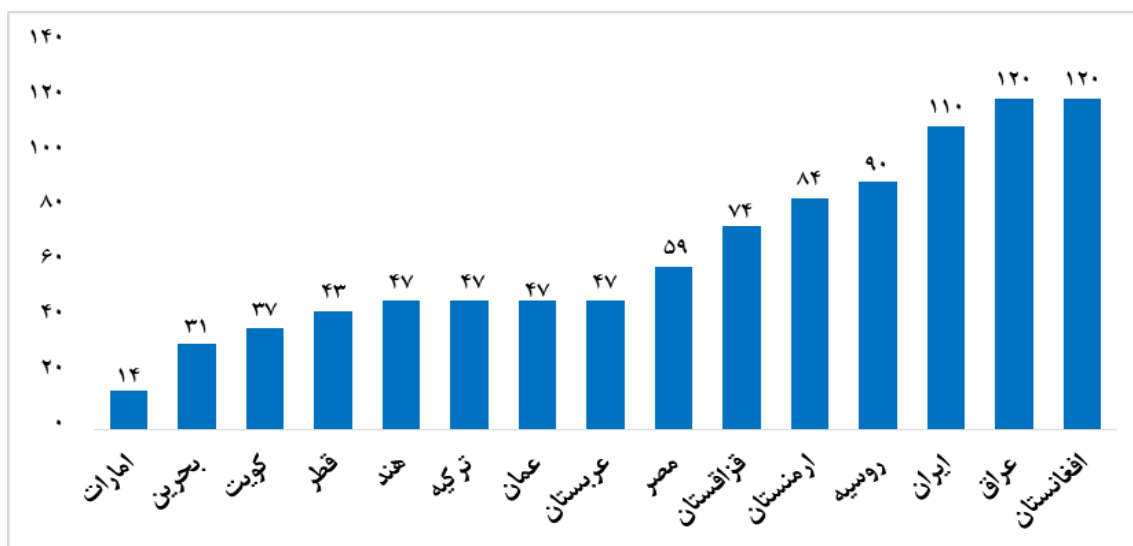
۲-الف. عوامل اثرگذار بر رسوب کالا در سطح کلان

رسوب کالا در گمرکات، یک مسئله چندوجهی است که به دلایل مختلفی رخ می‌دهد. در یک نگاه کلی می‌توان گفت که عدم انسجام نهادی و فرآیندی در حوزه تجارت عامل اصلی انباشت کالاها در بنادر کشور محسوب می‌شود. از یک سو، **تعدد نهادهای دخیل در حوزه تجارت و نبود هماهنگی میان آن‌ها از عدم انسجام نهادی در فرآیند تجارت حکایت می‌کند.** بر اساس مطالعه‌ای که توسط گمرک انجام شده است، فرآیندهای تجاری کشور تحت تأثیر ۴۵ قانون، ۱۵

کنونسیون، ۲۷ سازمان همجوار، ۱۶ رویه بازرگانی، ۲۳ نوع عوارض و ۲۲ سازمان مجوز دهنده قرار دارد که این پراکندگی و تداخل وظایف، چالش هماهنگی میان دستگاه‌ها را به وجود آورده و بر فعالیت تجار و شرکت‌های بازرگانی تأثیر منفی داشته است. از سوی دیگر، **بروکراسی پیچیده و طولانی در گمرکات، یک مانع اصلی فرار روی فعالیت‌های تجاری کشور بوده است.** بر اساس شاخص عملکرد لجستیک (LPI) در سال ۲۰۲۳، ایران در زیر شاخص **کارایی تشریفات گمرکی** که سرعت، سادگی و پیش‌بینی‌پذیری فرایندهای گمرکی و سایر تشریفات مرزی را ارزیابی می‌کند، در جایگاه نامطلوب ۱۱۰ از میان ۱۳۹ کشور قرار دارد، درحالی‌که امارات و ترکیه به ترتیب با کسب جایگاه ۱۴ و ۴۷ به بهبودهای قابل توجه‌ای در سرعت و کیفیت تشریفات گمرکی دست یافته‌اند.

نمودار ۱- جایگاه ایران و کشورهای همسایه در زیر شاخص کارایی تشریفات گمرکی در سال ۲۰۲۳

Source: Logistics Performance Index (LPI), 2023

همچنین، به استناد آخرین گزارش فضای کسب‌وکار بانک جهانی در سال ۲۰۲۰، جایگاه ایران در زیر شاخص **تجارت فرامرزی** نامساعد ارزیابی می‌شود، چراکه ایران در سطح جهان در شاخص تجارت فرامرزی جایگاه ۱۲۳ از میان ۱۹۰ کشور را به خود اختصاص داده است و در سطح منطقه نیز در بین ۲۴ کشور، جایگاه ۱۶ را نصیب خود کرده است، درحالی‌که ترکیه در این شاخص با کسب جایگاه ۴۴ و امارات با کسب جایگاه ۹۲ در وضعیت برتری نسبت به ایران قرار گرفته‌اند. از زاویه‌ای دیگر، **زمان مورد نیاز برای انطباق اسنادی**^۲ که نشانگر زمان لازم برای فرایندهای اداری و بوروکراتیک مربوط به تکمیل و تطبیق مدارک تجاری، گمرکی و سایر مجوزهای لازم است و **زمان مورد نیاز برای انطباق مرزی**^۳ که نشانگر زمان لازم برای کنترل‌های فیزیکی، بازرسی کالا، ترخیص گمرکی و رعایت مقررات مربوط به عبور کالا از مرز می‌شود، برای ایران ۴۰ ساعت و ۱۴۱ ساعت است، درحالی‌که برای ترکیه ۲ ساعت و ۷ ساعت و برای امارات ۱۲ ساعت و ۵۴ ساعت است. این آمار حاکی از بروکراسی پیچیده در حوزه تجارت و وجود گلوگاه‌های متعدد در فرآیند تجارت کشور دارد. شایسته ذکر است

^۲ زمان و هزینه لازم برای اخذ مدارک، رسیدگی به اسناد و ارائه آنها به مراجع ذی‌ربط را شامل می‌شود.

^۳ زمان و هزینه لازم برای انجام تشریفات گمرکی و سایر بازرسی‌های مرزی است که کالا در محل مرز یا بندر باید از آنها عبور کند.

که تنها گمرک مسئول شکل‌گیری وضعیت فعلی نیست؛ بلکه در این مسیر، مجموعه‌ای از نهادهای مختلف از جمله وزارت صنعت، معدن و تجارت، بانک مرکزی و دیگر دستگاه‌ها دخیل می‌باشند. پراکندگی وظایف و تداخل اختیارات میان این نهادها باعث پیچیدگی و کندی روند تجارت خارجی شده است.

نمودار ۲- جایگاه ایران و برخی از کشورهای همسایه در زیر شاخص تجارت فرامرزی در سال ۲۰۲۰

Source: Doing Business, 2020.

جدول ۱- مقایسه هزینه و زمان تجارت فرامرزی در ایران و برخی از کشورهای همسایه در سال ۲۰۲۰

رتبه تجارت فرامرزی	واردات		صادرات		شرح
	زمان لازم برای انطباق اسنادی (ساعت)	زمان لازم برای انطباق مرزی (ساعت)	زمان لازم برای انطباق اسنادی (ساعت)	زمان لازم برای انطباق مرزی (ساعت)	
۴۳	۲	۳	۲	۲۷	ارمنستان
۴۴	۲	۷	۴	۱۰	ترکیه
۶۴	۷	۳۹	۷	۲۸	عمان
۶۸	۲۰	۶۵	۱۲	۵۲	هند
۷۷	۶۰	۴۲	۲۴	۵۹	بحرین
۸۶	۳۲	۷۲	۱۱	۳۷	عربستان
۹۲	۱۲	۵۴	۵	۲۷	امارات
۹۹	۴۳	۳۰	۲۵	۶۶	روسیه
۱۰۱	۷۲	۴۸	۱۰	۲۵	قطر
۱۰۵	۶	۲	۱۲۸	۱۰۵	قزاقستان
۱۲۳	۴۰	۱۴۱	۳۳	۱۰۱	ایران

Source: Doing Business, 2020

باید در نظر داشت که از سال ۱۳۹۷ به واسطه نقض برجام و بازگشت دور جدیدی از تحریم‌ها، زنجیره‌ای از مسائل و چالش‌های جدیدی در حوزه تجارت ایجاد شده است که بر این عدم انسجام نهادی و فرایندی در امر تجارت در ابعاد گسترده‌ای افزوده است. ریشه اصلی این مسائل و چالش‌های جدید نیز به **"کمیود منابع ارزی و مشکل تأمین و تخصیص ارز برای واردات"** و **"تغییرات مکرر در سیاست‌های تجاری و ارزی"** باز می‌گردد. لازم به ذکر است در این شرایط نابسامان ارزی رخ داده، اگرچه گمرک سعی بر تسهیل فرآیندهای تجاری داشته و واردکنندگان نیز مطابق با اصول گمرک به واردات اقدام کرده‌اند، اما وضع مقررات متعدد در حوزه تجارت و ارز و تغییرات مکرر در قوانین و مقررات این حوزه علاوه بر آنکه منجر به مداخله بانک مرکزی و دیگر دستگاه‌ها در حوزه مقررات‌گذاری تجارت شده است، اجرای تشریفات گمرکی را برای گمرکات کشور بسیار دشوار و زمان‌بر ساخت ساخته است و به رسوب کالا در بنادر و گمرکات کشور شدت بخشیده است. به‌عنوان مثال، **قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز**، باهدف مقابله مؤثرتر با قاچاق و فعالیت‌های غیرقانونی تدوین شده است و رویکرد بدبینانه و کنترل‌گر به فعالیت‌های تجاری دارد. این نگرش سختگیرانه باعث شده تا فرآیند واردات رسمی با محدودیت‌ها و پیچیدگی‌های فراوان روبرو شود، به‌طوری‌که بر اساس مفاد این قانون، اختیار کامل به بانک مرکزی برای نظارت بر منشأ ارز و صدور مجوزهای تخصیص و تأمین ارز واردات داده شده است که نتیجه این امر نیز طولانی‌تر شدن زمان تأمین ارز و در پی آن کندی و دشواری بیشتر در روند ترخیص کالاها بوده است.

به عنوان مثال دیگر، **آیین نامه اجرایی قانون امور گمرکی**، با توجه به گذشت بیش از ۱۲ سال از تصویب و ابلاغ اگرچه در برخی از سال‌ها به صورت جزئی و موردی اصلاح شده است، لیکن آیین‌نامه فعلی پاسخگوی نیازهای روز و شرایط پیچیده اقتصادی کشور نیست و خلأهای مقرراتی و شیوه اجرای برخی از مواد آن موجب بروز مشکلات و تأخیرهای غیرضروری در روند ترخیص کالاها شده است. همچنین، تحولات گسترده در عرصه تجارت خارجی و پیشرفت فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، بازنگری و اصلاح آیین‌نامه را ضروری و اجتناب‌ناپذیر ساخته است. بنابراین ضروری است آیین‌نامه فعلی مورد بازنگری و به‌روزرسانی قرار گیرد تا امکان بهره‌گیری کامل از سامانه‌ها و فناوری‌های نوین داده‌پردازی و تبادل الکترونیکی اسناد در فرآیندهای گمرکی فراهم شود. این تحول الکترونیکی، نقش بسزایی در کاهش بوروکراسی، حذف استفاده از اسناد کاغذی و جلوگیری از خطاهای انسانی دارد و در نهایت به افزایش سرعت، دقت و شفافیت در انجام تشریفات گمرکی و بهبود کنترل‌ها خواهد داشت.

از سوی دیگر، تغییرات مکرر در سیاست‌های ارزی و صدور بخشنامه‌های متعدد ارزی و گاه متناقض از سوی دولت که عمده‌تاً باهدف مقابله با سوءاستفاده‌ها و منفعت‌طلبی‌های غیرقانونی در تخصیص ارز وضع شده‌اند، بر پیچیدگی‌های واردات افزوده است و باعث ایجاد ناپایداری و عدم اطمینان در تجارت خارجی شده است. به‌عنوان مثالی در این زمینه می‌توان به بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌های سخت‌گیرانه بانک مرکزی و وزارت صنعت اشاره کرد که با **"الزام به ثبت سفارش بانکی برای تأمین ارز"**، **"محدودیت در تأمین ارز واردات از محل صادرات"**، **"اخذ مابه‌التفاوت ارزی در صورت تأخیر در ترخیص"** و... ضمن تحمیل فشار مالی به واردکنندگان، بسیاری از آنها را در مسیر ترخیص کالا با مشکلات و تأخیرهای جدی مواجه کرده است و درنهایت منجر به انباشت حجم عظیمی از کالاها در بنادر و گمرکات کشور شده است. علاوه بر این، تغییرات پی‌درپی در سیاست‌های

تجاری، طی این دوره، بر سردرگمی فعالان اقتصادی افزوده و باعث شده واردکنندگان در فرآیند ثبت سفارش و ترخیص کالا دچار مشکل شوند. تغییرات مکرر در عوارض و حقوق گمرکی کالاهای وارداتی و افزایش نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی کالاها در بطن قوانین بودجه سنواتی، تعیین سقف واردات، تغییر گروه‌های کالایی برای تخصیص ارز دولتی، نیمایی و غیره، اختلال در سامانه جامع تجارت و... بر نابسامانی رویه‌های تجاری دامن زده است و موجب توقف کالاها در گمرکات کشور شده است.

لازم به ذکر است، برخورد یکسان با تجار بدون توجه به سابقه و اعتبار آن‌ها باعث افزایش بار کاری، ناکارآمدی و تحمیل فشارهای غیرضروری بر گمرکات کشور شده است. در شرایطی که کشور با محدودیت و نارسایی در دسترسی به زیرساخت‌های پشتیبان حوزه تجارت مواجه است، برخورد یکسان با تجار فرآیند ترخیص را دشوارتر و کندتر کرده است. محدودیت ظرفیت انبارداری در گمرکات مرزی و بنادر به دلیل حجم بالای واردات و نبود انبارهای کافی و استاندارد، موجب تجمع کالاها مختلف از فساد پذیر تا اشتعال آور در کنار هم شده است و شرایط را برای ترخیص کالاها دشوار ساخته است. علاوه بر این، ضعف و فرسودگی زیرساخت‌های حمل‌ونقل جاده‌ای و ریلی، زمان و هزینه انتقال کالا را افزایش داده و روند ترخیص را کند کرده است. کمبود تجهیزات پیشرفته و فناوری‌های نوین در گمرکات نیز کارایی بازرسی و ترخیص را کاهش داده و مجموع این عوامل شرایط را برای ترخیص کالا پیچیده ساخته است. با توجه به آنکه بخش قابل توجهی از تجارت کشور مربوط به تجار و بنگاه‌های خوش سابقه است، لذا تسریع در خروج کالای آن‌ها می‌تواند به کاهش رسوب کالا، افزایش راندمان خدمات و جلوگیری از تحمیل هزینه‌های اضافی به تولیدکنندگان کمک کند و امکان تمرکز گمرک بر کالاهای پرریسک را فراهم آورد.

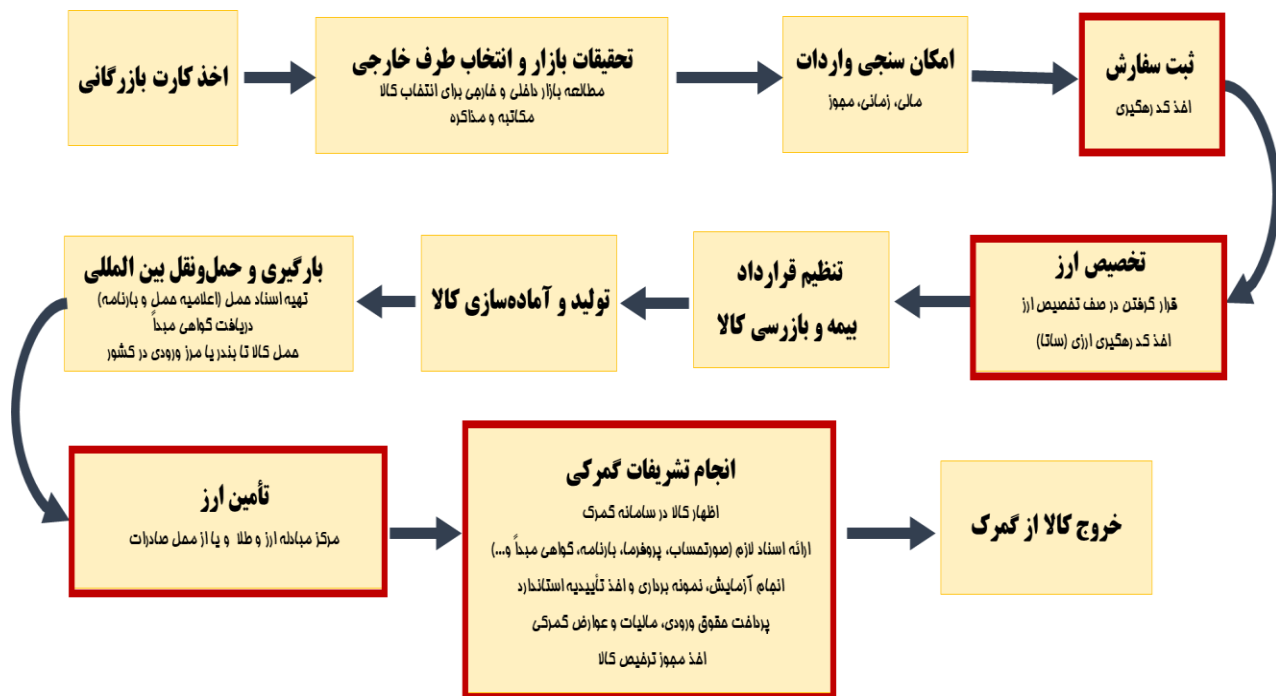
با توجه به جمیع موارد مورد اشاره در فوق می‌توان نتیجه گرفت که در **سطح کلان** عمده‌ترین علل رسوب کالا در گمرکات کشور، "عدم انسجام نهادی و فرآیندی در حوزه تجارت"، "گره خوردن سیاست‌ها و فرآیندهای تجاری به قانون مبارز با قاچاق کالا و ارز و دستورالعمل‌های سختگیرانه ارزی"، "فقدان نظام کارآمد اعتبارسنجی تجار و برخورد یکسان با تمامی تجار در فرآیند اظهار و ترخیص کالا" و "محدودیت و نارسایی در دسترسی به زیرساخت‌های پشتیبان حوزه تجارت" است.

۲-ب. عوامل اثرگذار بر رسوب کالا در فرآیند واردات

در راستای دستیابی به تصویری جامع از علل رسوب کالا در فرآیند واردات، در ادامه ضمن ارائه تصویری ساده از فرآیند واردات کالاها به کشور، سعی می‌شود بر اساس تقدم زمانی که در فرآیند واردات وجود دارد، عمده‌ترین عوامل رسوب کالا در گمرکات کشور، تشریح شود. مطابق با اطلاعات ارائه شده در شکل شماره (۱)، فرآیند واردات کالا به کشور، مجموعه‌ای از اقدامات هماهنگ و مرحله‌به‌مرحله است که با اخذ کارت بازرگانی، مطالعه بازار آغاز می‌شود و در نهایت با تحویل نهایی کالا به واردکننده پایان می‌یابد. در ابتدا، واردکننده باید کالا و تأمین‌کننده مناسب را با انجام تحقیقات بازار و بررسی شرایط انتخاب کند. پس از آن، اخذ مجوزهای لازم و ثبت سفارش در سامانه‌های مربوطه انجام می‌شود. سپس واردکننده ضمن ارائه درخواست برای تخصیص ارز به بانک مرکزی، اقدام به تنظیم قرار داد بیمه، قرارداد بازرسی کالا از مبدا و اخذ مجوز تخصیص ارز می‌کند.

شکل ۱- فرآیند واردات کالا به کشور و گلوگاه‌های احتمالی رسوب کالا

در ادامه، با اخذ مجوز تخصیص ارز و تنظیم قرارداد بیمه حمل و بارگیری و قرارداد بازرسی کالا در مبدأ، اقدام برای تولید کالا مطابق با توافق و استانداردهای تعریف شده انجام می‌شود. بعد از تولید کالا، مرحله بارگیری و حمل کالا و تنظیم اسناد حمل تا بندر کشور واردکننده صورت می‌گیرد. همزمان با این مرحله اقدامات لازم برای تأمین ارز توسط واردکننده (خرید ارز از بازار مبادله طلا و ارز یا از محل صادرات و...) انجام می‌شود. در نهایت و پس از ورود کالا به کشور، تشریفات گمرکی شامل مجموعه‌ای از اقدامات نظیر اظهار کالا در سامانه گمرک، ارائه اسناد لازم (صورتحساب، پروفرما، بارنامه، گواهی مبدأ و...)، انجام آزمایش، نمونه‌برداری و اخذ تأییدیه استاندارد، پرداخت حقوق ورودی، مالیات و عوارض گمرکی و... برای اخذ مجوز ترخیص کالا انجام می‌پذیرد و در نهایت با دریافت مجوز نهایی ترخیص، کالا از گمرک خارج و به انبار یا محل مصرف منتقل می‌شود.

همان‌طور که در این فرآیند ساده واردات مشاهده می‌شود، مراحل مربوط به «ثبت سفارش»، «تخصیص ارز»، «تأمین ارز» و «تشریفات گمرکی» مستعد تأخیر و توقف هستند و به‌عنوان گلوگاهی برای انباشت کالا در گمرکات کشور عمل می‌کنند. شاید این سوال ایجاد شود که فرآیند «ثبت سفارش» قبل از ورود کالا به کشور است و نمی‌توان این مرحله را به عنوان یکی از عوامل رسوب قلمداد کرد، اما همان‌طور که در ادامه به آن خواهیم پرداخت، به عنوان مثال تأخیر در تخصیص و تأمین ارز در برخی از موارد باعث منقضی شدن زمان تاریخ ثبت سفارش می‌شود و با توجه به آنکه اظهار کالا با مجوز باطل و منقضی در حکم قاچاق است، لذا فعالان اقتصادی ملزم به تمدید ثبت سفارش می‌باشند، اخلاف در فرآیند تمدید ثبت سفارش و یا ممانعت دستگاه‌های مربوطه از تمدید ثبت سفارش خود یک عامل رسوب کالا محسوب می‌شود.

در ادامه، متناسب با تقدم زمانی رخ داده در فرآیند واردت، به بررسی عوامل ایجادکننده رسوب کالا در گمرکات کشور پرداخته می‌شود. شایان ذکر است که این عوامل، بر پایه اظهارات فعالان اقتصادی و مستندات ارائه شده در کارگروه‌های تخصصی شورای گفت‌وگو و کمیته حمایت از کسب‌وکار، در بازه زمانی سال‌های ۱۴۰۲، ۱۴۰۳ و شش‌ماهه نخست ۱۴۰۴ شناسایی و جمع‌بندی شده‌اند.

۲-ب-۱. ثبت سفارش و اظهار کالا

✓ **عدم کفایت ثبت سفارش برای ترخیص کالا:** بر اساس ماده ۸ قانون مقررات صادرات و واردات، اقدام به واردات کالا مستلزم اخذ ثبت سفارش از وزارت صنعت، معدن و تجارت است و ثبت سفارش برای ورود و ترخیص کالا کفایت می‌کند. اما به استناد تبصره ۳ الحاقی به ماده ۷ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، مصوب ۱۴۰۰/۱۱/۱۰، به‌منظور مقابله با قاچاق ارز و مدیریت منابع و مصارف ارزی جز در مواردی که به تشخیص شورای امنیت کشور یا شورای عالی امنیت ملی ضرورت یا مصالح کشور اقتضاء نماید، واردات کالا مستلزم اظهار منشأ ارز پس از ثبت سفارش و قبل از ترخیص است. لذا گواهی ثبت سفارش تا پیش از دریافت شناسه رهگیری موضوع این تبصره قابل استناد جهت ترخیص در گمرکات کشور نیست. در نتیجه، کالاهایی که با دریافت ثبت سفارش طی سنوات گذشته اجازه ورود به کشور را داشتند، اکنون برای ترخیص نیازمند اعلام منشأ ارز و دریافت شناسه رهگیری ارزی هستند که فرآیند زمان‌بر دریافت شناسه رهگیری ارزی منجر به انباشت و رسوب کالا در گمرکات کشور شده است. شایان ذکر است به‌واسطه این الزام قانونی کالاهایی که در گروه کالایی ۲۶ قرار دارند و فاقد تخصیص ارز هستند و یا کالاهایی که به‌صورت درصدی ترخیص شده‌اند، اما بخشی از آن به‌منظور تضمین دریافت شناسه رهگیری ارزی در گمرکات کشور بلوکه شده‌اند، تا زمان تکمیل فرآیند دریافت شناسه رهگیری ارزی و اعلام منشأ ارز، امکان ترخیص از اماکن گمرکی را ندارند و در انبارهای گمرک باقی خواهند ماند.

✓ **عدم تمدید مهلت ثبت سفارش:** در حال حاضر، بخشی از کالاهای موجود در گمرکات کشور، علی‌رغم تأمین ارز مورد نیاز، به دلیل عدم تمدید مهلت ثبت سفارش توسط سازمان‌های ذی‌ربط و طولانی شدن فرآیند تمدید ثبت سفارش به دلیل اختلالات مکرر در سامانه‌های مرتبط، امکان اظهار و ترخیص ندارند. این چالش ریشه در الزام قانونی بند (پ) ماده (۲) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۴۰۰/۱۱/۱۰ دارد که اظهار کالا به گمرک با مجوزهای منقضی یا باطل را قاچاق تلقی می‌کند. بر این اساس گمرکات از پذیرش کالاهایی که در زمان اظهار، ثبت سفارش آنها منقضی شده خودداری می‌کنند و لذا به‌موجب این الزام قانونی نه تنها امکان ترخیص برخی از کالاها به دلیل عدم مهلت ثبت سفارش وجود ندارد و کالا در اماکن گمرکی رسوب می‌کند، بلکه بار حقوقی و قضایی سنگین بر واردکنندگان تحمیل می‌شود و انگیزه آنان را برای تداوم فعالیت‌های تجاری به‌شدت کاهش داده است.

✓ **الزام به سپری شدن زمان برای اظهار کالاها در گروه‌های کالایی ۲۲ الی ۲۵:** رویه‌های جاری ارسال اطلاعات ثبت سفارش به گمرک برای اظهار کالاها در گروه‌های کالایی ۲۲ تا ۲۵، به گونه‌ای است که یا پرونده باید یک ردیف تخصیص ارز معتبر داشته باشد و یا درخواست تخصیص ارز حداقل ۷ روز در صف بانک مرکزی قرار بگیرد

تا اطلاعات ثبت سفارش به گمرک ارسال و اظهار کالا امکان‌پذیر شود. بر این اساس، به رغم ثبت سفارش و ارسال درخواست تخصیص ارز برای گروه‌های کالایی ۲۲ الی ۲۵، اطلاعات ثبت سفارش پس از سپری شدن حداقل یک هفته به گمرک ارسال می‌شود و این موضوع به نوعی موجب توقف و رسوب کالا در گمرکات کشور شده است. شایان ذکر است الزام به حداقل ۷ روز انتظار در صف تخصیص ارز، هرچند نسبت به گذشته که این مدت ۱۵ تا ۳۰ روز بود کاهش یافته، اما همچنان یک بازه زمانی قابل توجه است و به‌عنوان مانع زمانی در مسیر ترخیص کالا محسوب می‌شود. همچنین، در صورتی که واردکننده اقدام به واردات گروه‌های کالایی متنوع کند، به‌عنوان مثال همراه با واردات کالاهایی در گروه کالایی ۲۲ الی ۲۵، از گروه کالایی ۲۶ نیز کالا وارد شود. با عنایت به آنکه اظهار کالاها در گروه کالایی ۲۶ صرفاً منوط به یک ردیف تخصیص ارز معتبر است، لذا واردات تمامی کالاها منوط به داشتن یک ردیف تخصیص ارز معتبر می‌شود و کالاهای گروه ۲۲ الی ۲۵ با قرار گرفتن در صف ۷ روزه درخواست تخصیص ارز امکان اظهار ندارند.

✓ **اختلالات مکرر و عدم یکپارچگی سامانه جامع تجارت:** بر اساس اظهارات فعالان اقتصادی، سامانه جامع تجارت در برخی از مواقع با اختلالات فنی و قطعی‌های مکرر در سرویس‌های مختلف نظیر ویرایش ثبت سفارش، بروز رسانی اطلاعات کوآرهای وارداتی و... مواجه است که ساعت‌ها و روزها ادامه دارد و لذا امکان ترخیص کالا تا زمان رفع اختلال پیش آمده وجود ندارد. چراکه این سامانه‌ها به یکدیگر وابسته‌اند و قطع یکی از آنها، حتی در صورت فعال بودن سایر سامانه‌ها، موجب اختلال کامل فرآیند واردات می‌گردد. علاوه بر این، این سامانه به‌طور یکپارچه به سایر سامانه‌های مرتبط حوزه تجارت به ویژه با سامانه جامع انبارها و سامانه‌های پشتیبان از جمله سامانه مودیان مالیاتی و بانک مرکزی اتصال ندارد که این مساله نیز موجب طولانی شدن زمان استعلامات و توقف و کندی فرایندهای تجاری و در نتیجه افزایش زمان ماندگاری کالا در گمرکات شده است.

✓ **محدودیت ویرایش کد تعرفه ثبت سفارش (در سطح ۴ رقم) پس از دریافت تخصیص ارز:** از نیمه شهریور ماه سال جاری، ویرایش کد تعرفه ثبت سفارش‌های رویه بازرگانی در سطح چهار رقم، پس از صدور تخصیص ارز توسط مراجع ذی‌ربط، غیرممکن اعلام گردیده و هرگونه اصلاح یا ویرایش ثبت سفارش، صرفاً در صورتی مجاز خواهد بود که چهار رقم ابتدایی کد تعرفه جدید، عیناً با چهار رقم کد تعرفه اولیه مندرج در ثبت سفارش مطابقت داشته باشد. این در حالی است که به موجب بخشنامه دفتر واردات گمرک ایران و در راستای اجرای بند ۵ از مصوبات ستاد هماهنگی اقتصادی دولت، در مواردی که تعرفه اظهارشده در گمرک با تعرفه مندرج در ثبت سفارش دارای مغایرت باشد، ادامه تشریفات گمرکی و ترخیص کالا، منوط به ارائه ثبت سفارش اصلاحی خواهد بود. با عنایت به اینکه تشخیص و طبقه‌بندی صحیح کالا حسب مقررات جاری، در صلاحیت انحصاری گمرک بوده و نظر به پیچیدگی‌های فنی مرتبط با نظام طبقه‌بندی کالا، بروز اختلاف در تعیین ردیف تعرفه و ضرورت اصلاح آن، امری بدیهی و اجتناب‌ناپذیر است، اجرای محدودیت مذکور، نه‌تنها با رویه‌ها و سیاست‌های پیشین سازمان‌های ذی‌ربط در تعارض است، بلکه موجبات توقف فرآیند ترخیص، بالاترکلیفی صاحبان کالا و تشدید رسوب کالا در اماکن گمرکی کشور را فراهم می‌آورد. همچنین، بخش قابل توجهی از کالاهای موجود در بنادر و گمرکات کشور، به‌دلیل طولانی شدن فرآیند تخصیص و تأمین ارز و

همچنین ضرورت رعایت مقررات قانونی، در انتظار اصلاح ثبت سفارش به‌منظور امکان اظهار، انجام تشریفات قانونی و ترخیص می‌باشند. اعمال محدودیت‌های اخیر بدون توجه به رویه‌های پیشین و جاری، علاوه بر تحمیل خسارات مالی قابل توجه به واردکنندگان، موجب اختلال در ایفای تعهدات ارزی آنان شده و در نهایت منجر به انباشت گسترده کالا در بنادر و گمرکات کشور و افزایش پرونده‌های قضایی خواهد شد.

۲-ب-۲. تخصیص و تأمین ارز

در چند سال اخیر بر اساس اظهارات فعالان اقتصادی و مکاتبات انجام شده با مرکز بهبود کسب‌وکار، چالش تأخیر در فرآیند تخصیص و تأمین ارز یکی از اصلی‌ترین دلایل افزایش رسوب کالا در گمرکات کشور عنوان شده است. این تأخیر از مسیرهای مختلفی منجر به انباشت کالاها در گمرکات کشور شده است که از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

✓ **تأخیر در ارائه شناسه رهگیری ارزی توسط بانک عامل:** بر اساس مقررات ارزی بانک مرکزی و قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، دریافت کد رهگیری ارزی متأثر از فرآیند دریافت مجوز تخصیص و تأمین ارز و ثبت اطلاعات منشأ ارز در سامانه بانک مرکزی است و لذا هرگونه تأخیر و ایستایی در هر یک از این مراحل، موجب تأخیر در صدور کد رهگیری ارزی و توقف کالا در گمرکات کشور می‌شود. شایان ذکر است، محدودیت منابع ارزی منجر شده فعالان اقتصادی در برهه‌هایی از زمان با تأخیر و یا توقف در فرآیند دریافت مجوز تخصیص ارز و یا تأخیر و توقف در فرآیند تأمین ارز مواجه شوند، مطابق با اظهارات فعالان اقتصادی به‌واسطه تأخیرهای پیش‌آمده در مراحل یاد شده، نیاز به قرارگیری در صف انتظار به مدت بیش از ۵ ماه است، درحالی‌که حداکثر مهلت جهت نگهداری کالا در اماکن گمرکی ۳ ماه بوده و به تشخیص گمرک این مهلت تا ۲ ماه قابل تمدید است و اگر در این فاصله ثبت سفارش، منقضی شود، زمان انتظار حتی بیشتر خواهد شد. بنابراین، طولانی شدن فرآیند تخصیص ارز و صدور شناسه رهگیری ارزی، یکی از علل متروکه شدن کالا در گمرکات و تحویل آن به سازمان امور تملیکی است.

✓ **محدودیت در بهره‌گیری از روش واردات در مقابل صادرات با راه‌اندازی بازار مبادله ارز و طلا:** قبل از راه‌اندازی بازار مبادله ارز و طلا، رویه واردات در مقابل صادرات به‌عنوان یک ابزار مهم و کارآمد برای تسهیل بازگشت ارز صادرکنندگان خرد به کشور شناخته می‌شد. این روش به صادرکنندگان خرد اجازه می‌داد تا ارز حاصل از صادرات خود را با قیمت مناسب و به‌صورت مستقیم به چرخه اقتصادی بازگردانند و به‌نوعی صادرکنندگان خرد با اطمینان بیشتر فعالیت‌های صادراتی خود را توسعه دهند، اما با راه‌اندازی بازار مبادله ارز و طلا، بهره‌گیری از ابزار واردات در مقابل صادرات برای بازگشت ارز به اقتصاد کشور، به دلیل عدم پیش‌بینی بازار جداگانه (تالار دوم) برای عرضه ارز صادرکنندگان خرد و عرضه متمرکز و بدون تفکیک ارز تمامی صادرکنندگان از جمله صادرکنندگان خصوصی، دولتی و نهادهای عمومی غیردولتی مثل معدنی‌ها، فولادی‌ها، پتروشیمی‌ها و...، از یکسو، موجب شد قیمت ارز متناسب با شرایط صادرکنندگان خرد تعیین نشود و صادرکنندگان خرد، ملزم به عرضه ارز با قیمتی پایین‌تر از قیمت بازار غیررسمی شوند و از سوی دیگر، صادرکنندگان خرد امکان بهره‌گیری از ارز حاصل از صادرات خود برای تأمین واردات مورد نیاز خود نداشته باشند. درواقع، برخلاف رویه واردات در مقابل صادرات که صادرکنندگان خرد می‌توانستند ارز خود را به‌طور مستقیم و با قیمت مناسب،

برای واردات کالاهای مورد نیاز خود یا اشخاص متقاضی تخصیص دهند، اکنون الزام تمامی صادرکنندگان به عرضه ارز حاصل از صادرات خود در بازار مبادله ارز و طلا و عدم امکان بهره‌گیری از این ارز برای واردات کالاهای مورد نیاز خود، باعث شده فرآیند تأمین ارز واردات از محل صادرات برای فعالان بخش خصوصی وجود نداشته باشد و تأمین ارز نسبت به سنوات گذشته که این امکان وجود داشت با دشواری و تأخیر مواجه شود و از این گذر نیز ترخیص کالاها از گمرکات کشور با کندی مواجه شود و در برهه‌هایی از زمان شاهد انباشت کالا در گمرکات کشور باشیم. شایسته ذکر است در حال حاضر با راه اندازی تالار دوم در مرکز مبادله این مشکل تا حدودی رفع شده است.

✓ **اجرای طرح بهینه‌سازی مصارف ارزی:** اخیراً وزارت صنعت، معدن و تجارت با هدف مدیریت بهینه‌تر منابع ارزی کشور، شرط جدیدی تحت عنوان "طرح بهینه‌سازی مصارف ارزی" را برای واردات اعمال کرده است که بر اساس آن، فعالان اقتصادی ملزم به اخذ مجوز بهینه‌سازی پیش از تأیید نهایی ثبت سفارش می‌باشند. اما ابهام در دستورالعمل‌های این طرح، فقدان شفافیت در معیارهای تأیید یا رد مجوز، و عدم امکان اصلاح ثبت سفارش پس از صدور این مجوز، از مهم‌ترین چالش‌هایی است که برای فعالان اقتصادی ایجاد شده است. اجرای این طرح موجب سردرگمی و بالاترین آنان شده و با توجه به اینکه بسیاری از درخواست‌ها برای واردات کالا به دلیل رد مجوز بهینه‌سازی با مانع مواجه می‌شوند، این مسئله منجر به افزایش رسوب کالا در گمرکات و انبارها خواهد شد.

۲-۳. انجام تشریفات گمرکی

حقوق و عوارض

✓ **تغییر سالانه حقوق ورودی و سود بازرگانی برخی از کالاها:** در سال‌های اخیر، حقوق گمرکی برخی کالاها در بطن قوانین بودجه تغییر یافته است. به عنوان نمونه، در قانون بودجه ۱۴۰۴، حقوق گمرکی واردات دارو، ملزومات پزشکی، شیر خشک مخصوص اطفال، کالاهای اساسی و نهاده‌های دامی و کشاورزی از ۴ درصد به ۱ درصد و حقوق گمرکی ماشین‌آلات، قطعات و تجهیزات تولیدی از ۴ درصد به ۲ درصد کاهش یافته است. برای واردات گوشی‌های همراه نیز حقوق گمرکی متناسب با قیمت آن تعیین شده است و دولت مکلف به افزایش ۲ درصدی حقوق گمرکی اسباب‌بازی‌ها و کالاهای فرهنگی شده است. همچنین، به منظور تنظیم بازار و حمایت از تولید داخلی، سود بازرگانی کالاها نیز هر ساله بر اساس مصوبات هیأت وزیران بازنگری و اصلاح می‌شود. بر این اساس تأخیر در تدوین و ابلاغ آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های اجرایی مربوطه، موجب ایجاد وقفه در ترخیص کالاها می‌شود. به عنوان مثال فهرست کالاهای جهاد کشاورزی برای نرخ ارز ترجیحی در تاریخ ۱۴۰۴/۱/۱۹ ابلاغ گردید، فهرست کالاهای بهداشتی از طرف سازمان برنامه و بودجه مورخ ۱۴۰۴/۱/۲۷ ابلاغ شد و فهرست اصلاحیه آیین‌نامه اجرای قانون مقررات صادرات و واردات و جداول پیوست نیز در تاریخ ۱۴۰۴/۱/۲۳ مصوب و در ۱۴۰۴/۱/۲۷ ابلاغ گردید. از این رو واردکنندگان به دلیل عدم ابلاغ این دستورالعمل‌ها، در انتظار تعیین تکلیف میزان کاهش سود بازرگانی و حقوق گمرکی بودند و این مسئله نقش بسزایی در تشدید توقف کالاها در اماکن گمرکی، در ابتدای سال ۱۴۰۴ این ابهام وجود داشت که آیا نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق گمرکی این موجود در اماکن گمرکی، در ابتدای سال ۱۴۰۴ این ابهام وجود داشت که آیا نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق گمرکی این

کالاها باید بر اساس قانون بودجه ۱۴۰۳ برآورد شود یا بر اساس نرخى که در قانون بودجه ۱۴۰۴ مصوب شده است؟؛ تفسیر گمرک این بود که حقوق ورودی کالاهایی که در سال ۱۴۰۳ اظهار شده‌اند و در اماکن گمرکی موجود هستند ولی ترخیص نشده‌اند را با نرخ اعلام شده در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ محاسبه نماید و این برداشت سبب شده بود تا برخی از واردکنندگان کالاهای اظهار شده را تا رفع ابهام موجود ترخیص نکنند که این امر منجر به رسوب کالاها در گمرک در ابتدای سال شد. شایسته ذکر است بر اساس پیگیری‌های به عمل آمده توسط شورای گفتگوی دولت و بخش خصوصی این ابهام رفع شد و ملاک محاسبه ارزش گمرکی این کالاها، نرخ ارز در روز اظهار تعیین شد.

✓ **افزایش نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق و عوارض ورودی:** در ریشه‌یابی علل رسوب کالا در گمرکات می‌تواند به تغییرات پی‌درپی نرخ ارز مبنای حقوق و عوارض گمرکی و به‌تکلیفی واردکنندگان در مبلغ پرداخت حقوق و عوارض گمرکی اشاره نمود. مطابق با بند (ض) تبصره ۱ قانون بودجه ۱۴۰۴، نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی کالاهای وارداتی به‌استثنای دارو و مواد اولیه آن، ملزومات مصرفی پزشکی، انواع خاصی از شیر خشک اطفال و مواد اولیه آن و کالاهای اساسی کشاورزی، از ۲۸۵۰۰ تومان به ۶۸۰۰۰ تومان افزایش یافته است، همان‌طور که ملاحظه می‌شود به‌موجب این بند نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق گمرکی ۱۴۰ درصد رشد کرده است و این اقدام هزینه‌های گمرکی را چندین برابر کرده است. این امر تشدید رسوب کالا در گمرکات را به دلیل عدم تمکن مالی واردکنندگان در سال جاری افزایش داده است.

✓ **اختلاف در ارزش‌گذاری و تعرفه‌بندی کالاها:** یکی از چالش‌های کلیدی در فرآیند ترخیص کالا از گمرک اختلاف در ارزش‌گذاری و تعرفه‌بندی کالاها است که می‌تواند به تعویق طولانی و رسوب کالا در انبارهای گمرک منجر شود. این اختلاف معمولاً از تفاوت نظر بین واردکننده و گمرک درباره ارزش واقعی کالا یا کد تعرفه صحیح ناشی می‌شود، به‌طوری که گمرک گاهی ارزش کالا را بالاتر از مقدار اظهارشده توسط واردکننده تعیین می‌کند یا کالای مذکور را در گروه تعرفه‌ای با نرخ مالیاتی بالاتر طبقه‌بندی می‌نماید. عدم تطابق در تشخیص ارزش کالا یا طبقه‌بندی تعرفه‌ای منجر به تشکیل پرونده‌های اختلافی و توقف فرآیند ترخیص می‌شود. این موضوع باعث افزایش هزینه‌های گمرکی شده و واردکننده را مجبور به ارائه مستندات و اعتراضات می‌کند که ضمن ایجاد وقفه در ترخیص، هزینه‌های اضافی و ریسک‌های مالی را به دنبال دارد.

✓ **عدم ابلاغ فهرست اقلام مشمول کاهش حقوق گمرکی:** به‌رغم تصریح انجام شده در قوانین بودجه چند سال اخیر مبنی به کاهش حقوق گمرکی ماشین‌آلات و تجهیزات تولیدی و قطعات مورد استفاده در خطوط تولید، مواد اولیه و واسطه‌ای تولیدی از ۴ درصد به ۲ درصد، لیکن تاکنون به دلیل عدم ابلاغ لیست کالاهای مشمول، این حکم اجرایی نشده است و فعالان اقتصادی در بهره‌گیری از این سیاست حمایتی ناکام مانده‌اند. لازم به ذکر است، به دلیل افزایش نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق گمرکی کالاها به‌غیر از کالاهای اساسی به ۶۸ هزار تومان، بیم آن وجود دارد که در صورت عدم اجرای این حکم بودجه‌ای در سال جاری، شاهد رسوب کالا در گمرکات به دلیل عدم تمکن مالی واردکنندگان باشیم.

انطباق با مقررات و استانداردها

✓ **موازی کاری سازمان‌های متولی نمونه‌گیری و آزمایش:** یکی از چالش‌های مهم در فرآیند ترخیص کالا، آزمایش‌های موازی و متعدد و عدم هماهنگی میان سازمان‌های متولی نمونه‌گیری و آزمایش است. سازمان‌های حفظ نباتات (قرنطینه گیاهی)، دامپزشکی کشور، استاندارد و غذا و دارو هر کدام به‌صورت جداگانه و با دستورالعمل‌های مجزا اقدام به انجام آزمایش‌های مشابه و موازی می‌کنند. این وضعیت علاوه بر آنکه موجب اتلاف زمان، تحمیل هزینه‌های اضافی می‌شود، به تأخیر در ترخیص کالا و رسوب کالا در بنادر دامن زده است. همچنین، وجود شرکت‌های متعدد فعال در هر بخش و نبود مدیریت واحد و هماهنگی، این مشکل را تشدید و روند ترخیص را طولانی‌تر کرده است.

✓ **عدم تناسب نرخ کارمزد سازمان استاندارد با خدمات ارائه شده:** چالش تعیین غیر شفاف و غیرمنصفانه کارمزدهای سازمان استاندارد، که بر مبنای نرخ ارز و نه بر اساس خدمات واقعی ارائه شده محاسبه می‌شود، همراه با اختلاف چشمگیر تعرفه‌های این سازمان نسبت به سایر نهادهای متولی مانند دامپزشکی که آزمایش‌های مشابه انجام می‌دهند، یکی از عوامل کلیدی افزایش هزینه‌ها و پیچیدگی در فرآیند ترخیص کالا است. به عنوان نمونه تعرفه دامپزشکی برای نمونه برداری و آزمایش یک محموله ذرت ۶۹ هزار تنی ۸۸ میلیون تومان می‌شود، در صورتی که تعرفه سازمان استاندارد معادل ۱،۴۵ میلیارد تومان است. این وضعیت باعث شده واردکنندگان و تولیدکنندگان به دلیل عدم توان مالی در بسیاری از موارد قادر به ترخیص به‌موقع کالاهای خود نباشند. در نتیجه، کالاها برای مدت طولانی در گمرکات و بنادر رسوب می‌کنند که علاوه بر افزایش هزینه‌های انبارداری و نگهداری، اختلال در زنجیره تأمین و کاهش کارایی کل فرآیند تجارت خارجی را به دنبال داشته است.

شرایط ترخیص کالا

✓ **لیست محدود کالاهای مشمول ترخیص ۹۰ درصدی:** بر اساس مصوبه ترخیص درصدی کالا، تنها کالاهای مشخص شده در فهرست وزارت صنعت، معدن و تجارت و برخی دستگاه‌های متولی امکان ترخیص تا سقف ۹۰ درصد را بدون ثبت منشأ ارز یا ارائه کد رهگیری ارزی دارند. سایر کالاها باید با رعایت تمامی تشریفات قانونی و پرداخت کامل حقوق و عوارض گمرکی ترخیص شوند. این محدودیت باعث شده بسیاری از کالاهای مورد نیاز تولیدکنندگان و واحدهای صنعتی که در لیست قرار ندارند، با فرآیند طولانی تشریفات گمرکی و فرآیند زمان‌بر تخصیص و تأمین ارز مواجه شوند، که علاوه بر افزایش هزینه‌های انبارداری، به انباشت کالا در گمرکات کشور دامن زده است.

✓ **انقضای مکرر مهلت مصوبه ترخیص ۹۰ درصدی کالاها:** زمان‌دار بودن مصوبه ترخیص ۹۰ درصدی موجب شده است که پس از پایان مهلت تعیین‌شده و تا زمان تمدید مجدد مصوبه، امکان ترخیص کالاهای مشمول به شیوه درصدی وجود نداشته باشد و واردکنندگان برای ترخیص ملزم به ارائه منشأ ارز و پرداخت کامل حقوق و عوارض گمرکی شوند. این امر فرآیند ترخیص را طولانی ساخته و به رسوب کالاها در گمرکات کشور دامن زده است. شایسته ذکر است به‌موجب یکصد و بیست و ششمین نشست شورای گفتگو دولت و بخش خصوصی در تاریخ ۱۴ آبان ۱۴۰۳، مصوبه ترخیص

۹۰ درصدی کالاها تا پایان فروردین ماه ۱۴۰۴ تمدید شده بود و در حال حاضر با منقضی شدن این مصوبه نیز، بیم آن وجود دارد که فرآیند ترخیص برخی از کالاها دشوار و شاهد انباشت برخی از کالاها در گمرکات کشور باشیم.

✓ **عدم تطابق مهلت ارائه اسناد حمل با زمان تأمین ارز:** بانک مرکزی به موجب بند (۳) قسمت (د) بخش اول مجموعه مقررات ارزی مصوب ۱۴۰۱/۱۵/۱۰، برای ارائه اسناد حمل بسته به نوع کالا مهلت زمانی در نظر گرفته است، به نحوی که برای کالاهای اساسی مهلت ارائه اسناد حمل از تاریخ صدور حواله ارزی ۲ ماه، برای ماشین‌آلات و تجهیزات مشمول دوره ساخت مهلت ارائه اسناد حمل از تاریخ صدور حواله ارزی ۱۶ ماه، برای ردیف تعرفه ماشین‌آلات و تجهیزات خط تولید مهلت ارائه اسناد حمل از تاریخ صدور حواله ارزی ۲۶ ماه و برای سایر کالاها مهلت ارائه اسناد حمل از تاریخ صدور حواله ارزی ۶ ماه برای واحدهای غیر تولیدی و ۹ ماه برای واحدهای تولیدی تعیین شده است، در حالی که فرصت زمانی متناسب با زمان لازم برای اخذ تأیید بانک مرکزی مبنی بر تأمین و تخصیص ارز نیست. همچنین به موجب این حکم قانونی اگر تأخیر در ارائه اسناد حمل به دلایلی از جمله دریافت استعلام از استاندارد و بهداشت، فرآیند قیمت‌گذاری، تغییر تعرفه و... که خارج از ید واردکننده است، رخ داده باشد، واردکننده نه تنها امکان ترخیص کالا را ندارد، بلکه با هزینه (پرداخت مابه‌التفاوت نرخ ارز) مواجه می‌شوند و در صورت عدم پرداخت نیز از دریافت خدمات بانکی منع شده و به سازمان تعزیرات حکومتی و دادگاه جرایم اقتصادی معرفی می‌شوند. شایان ذکر است بر اساس پیگیری‌های انجام شده توسط دبیرخانه شورای گفتگوی دولت و بخش خصوصی، چالش فعالان اقتصادی با افزایش مهلت ارائه اسناد حمل، رفع شده است، لیکن مشکل دریافت مابه‌التفاوت نرخ ارز بابت تأخیر در ارائه اسناد حمل به قوت خود باقی است.

✓ **الزام بانک مرکزی مبنی بر اخذ تضامین (معادل ۳۵ درصد ارزش کالا) جهت عودت برگ سبز گمرکی برای کالاهای اظهار شده قبل از دریافت ارز:** پیش از بروز تحریم‌های بانکی، فرایند تأمین ارز قبل از واردات و ترخیص کالا بود و به دلیل آنکه نرخ ارز تأمین شده دولت با نرخ ارز بازار آزاد حدود ۳۰ درصد اختلاف داشت، بانک مرکزی جهت اطمینان از تبدیل ارز پرداختی به واردات کالاهای اساسی و نهاده‌های مقرر نمود تا در زمان خرید ارز از واردکنندگان معادل ۳۵ درصد ارزش کالا تضامین سهل‌الوصول نظیر وجه نقد و وثایق و... دریافت شود و رفع تعهد ارزی منوط به ارائه سند واردات کالا (برگ سبز گمرکی) گردد. با عنایت به آنکه در شرایط حاضر واردکننده ابتدا کالا را وارد و پس از اطمینان از ورود کالا به کشور ارز ترجیحی با تأخیر چند ماهه تخصیص می‌یابد، لذا این الزام شرایط را برای واردات کالاهای اساسی دشوار و پرهزینه کرده است.

۳. پیامدهای رسوب کالا در گمرکات کشور

رسوب گسترده کالا در گمرکات کشور، هم در سطح کلان اقتصادی و هم در سطح خرد و کسب‌وکارها، پیامدهای قابل توجه و چندجانبه‌ای را به دنبال دارد. اهم پیامدهای ناشی از رسوب کالا در گمرکات کشور عبارتند از:

✓ **تحمیل هزینه‌های پیش‌بینی نشده به تجار:** رسوب کالا در گمرک باعث افزایش هزینه‌های مستقیم و غیرمستقیم برای واردکنندگان می‌شود. هزینه‌های مستقیم شامل هزینه انبارداری طولانی‌مدت، هزینه دموراز کشتی‌ها و هزینه‌های نگهداری کالا در انبارهای گمرکی است. هزینه‌های غیرمستقیم نیز شامل کاهش نقدینگی واردکنندگان به دلیل بلوکه

شدن سرمایه در کالاهای رسوبی است. شایسته ذکر است، در برخی موارد افزایش هزینه‌ها موجب افزایش تقاضا برای ارز می‌شود و تأخیر در تأمین ارز نیز موجب افزایش هزینه‌ها می‌شود. همچنین، تأخیر در تخصیص و تأمین ارز ضمن تأخیر در ترخیص کالا و تحمیل هزینه، به‌طور زنجیروار چالش‌های دیگری همچون تحمیل هزینه دموار را به واردکنندگان تحمیل کرده است که این چالش نیز تقاضا برای ارز را افزایش داده است و بر مشکل تأمین ارز افزوده است.

✓ **اختلال در زنجیره تأمین و تولید:** با توجه به آنکه به‌طور متوسط بیش از ۸۰ درصد از واردات کشور در طی دهه گذشته به واردات مواد اولیه، کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای اختصاص یافته است، لذا رسوب کالا منجر به تأخیر در ورود مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای به خطوط تولید می‌شود. این اختلال موجب توقف یا کاهش ظرفیت تولید بنگاه‌ها و کارخانه‌ها می‌گردد که نهایتاً باعث کاهش حجم تولید و کاهش درآمدهای مالیاتی دولت می‌شود.

✓ **کاهش اعتبار تجار و توان برنامه‌ریزی تجاری:** تاجر و واردکنندگان به دلیل عدم امکان ترخیص به‌موقع کالا، نمی‌توانند برنامه‌ریزی دقیق مالی، بازاریابی و فروش انجام دهند. این موضوع باعث کاهش اعتماد شرکای تجاری داخلی و خارجی و محدود شدن فرصت‌های صادرات دوباره کالاهای ترکیبی یا نهایی می‌شود. در نتیجه، فعالیت تجاری با نوسان زیاد همراه شده و ریسک سرمایه‌گذاری افزایش می‌یابد.

✓ **مشکلات لجستیکی و ایمنی انبارداری:** انباشت کالاها در انبارهای گمرکی به‌ویژه در بنادر بزرگ، بار سنگینی بر زیرساخت‌های لجستیکی وارد می‌کند. این مسئله منجر به ایجاد بار ترافیکی قابل‌توجهی در محوطه بنادر می‌شود که این مساله نیز باعث اختلال در فرآیندهای تخلیه و بارگیری شده و زمان انتظار کشتی‌ها و کامیون‌ها را به‌شدت افزایش می‌دهد. به لحاظ لجستیکی نیز تجمع بیش‌ازحد کالاها، فشار مضاعفی بر تجهیزات انبارداری وارد می‌آورد و موجب فرسودگی زودرس دستگاه‌ها و کاهش بهره‌وری نیروی انسانی می‌شود. از نظر ایمنی نیز، نگهداری طولانی‌مدت و نامناسب کالاها در شرایط انباری اشباع شده خطر وقوع آتش‌سوزی و آسیب فیزیکی کالاها به دلیل نبود فضای کافی و شرایط نامطلوب انبارداری را افزایش می‌دهد. به‌عنوان یک نمونه بارز می‌توان به حادثه اخیر رخ داده در بندر شهید رجایی اشاره کرد که ناشی از انباشت غیرمعارف کالاها و ضعف در مدیریت فنی انبارداری بوده و خسارات مالی و خطرات جانی قابل‌توجهی بر جای گذاشته است.

✓ **کاهش رقابت‌پذیری اقتصاد ملی در بازارهای جهانی:** رسوب گسترده کالا در گمرکات باعث تأخیر در ورود کالاها به بازارهای بین‌المللی و افزایش هزینه‌های نگهداری و انبارداری می‌شود که در نهایت به هزینه تمام شده کالا می‌افزاید. این موضوع موجب کاهش توان رقابت قیمتی کالاهای ایرانی با کشورهای دیگر شده و جایگاه تجاری کشور را تضعیف می‌کند.

✓ **تقویت تجارت غیررسمی و قاچاق کالا:** انباشت کالاها در گمرکات، تاجر را با هزینه‌های اضافی مواجه می‌سازد و هزینه فعالیت در بخش رسمی اقتصاد را افزایش می‌دهد در نتیجه فعالان اقتصادی توانمند به‌تدریج از بازار رسمی

خارج شده و به سمت بازارهای غیررسمی و غیر شفاف گرایش پیدا می‌کنند. این مسأله نیز نه تنها موجب کاهش شفافیت و قانون‌مداری در تجارت می‌شود، بلکه درآمدهای دولت از طریق گمرک و مالیات را نیز به شدت کاهش می‌دهد.

۴. راهکارهای عملیاتی

در راستای تسریع در رفع معضل انباشت و رسوب کالا در گمرکات کشور و باهدف تسهیل فرآیندهای تجاری، افزایش هماهنگی و همکاری دستگاه‌های دخیل در امر واردات، ارتقای بهره‌وری در زنجیره تأمین و حمایت همه‌جانبه از تولید ملی، **مهم‌ترین راهکار عملیاتی برای تسهیل فرآیند ترخیص کالا از گمرکات کشور، در سطح کلان و در فرآیند واردات** عبارتند از:

۴-الف. راهکارهای عملیاتی برای رفع معضل رسوب کالا در سطح کلان

- ✓ کمیته تسهیل تجارت و مقابله با رسوب کالا، با هدف ارتقای همکاری‌های نهادی در فرآیند تجارت، رفع فوری موانع مربوط به ترخیص کالا و حل مشکلات موجود در حوزه تجارت خارجی، و نیز پیگیری و رفع چالش‌های ساختاری و اجرایی در این زمینه، تحت نظارت معاون اول رئیس‌جمهور و با ترکیب نمایندگان کلیه دستگاه‌های ذی‌ربط از جمله وزارتخانه‌های صنعت، معدن و تجارت، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، جهاد کشاورزی، کشور و همچنین سازمان‌هایی نظیر گمرک جمهوری اسلامی ایران، بانک مرکزی، سازمان بنادر و دریانوردی، سازمان ملی استاندارد و اتاق‌های بازرگانی و تعاون ایران، تشکیل شود.
- ✓ وزارت امور اقتصادی و دارایی اجرای جز (۱) مصوبه یکصد و سی و یکمین نشست شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی، مبنی بر بازبینی و اصلاح قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز توسط دولت، مورد پیگیری قرار دهد.
- ✓ دبیرخانه شورای گفت و گو دولت و بخش خصوصی، پیشنهاد اصلاح و بروز رسانی آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی را با همکاری گمرک، تدوین و جهت طرح در هیات دولت پیگیری نماید.
- ✓ وزارت امور اقتصادی و دارایی، برنامه اقدامات عملیاتی برای تسهیل فرآیندهای تجاری و گمرکی را با مشارکت کلیه وزارتخانه‌های ذی مدخل اعم از صنعت، معدن و تجارت، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، جهاد کشاورزی و کشور و همچنین سازمان‌های ذی مدخل نظیر گمرک، بانک مرکزی، سازمان بنادر، سازمان ملی استاندارد، اتاق‌های بازرگانی و تعاون ایران و دبیرخانه شورای گفت‌وگو تدوین و اجرایی نماید.
- ✓ وزارت امور اقتصادی و دارایی با همکاری سازمان برنامه و بودجه و وزارتخانه‌های صنعت، معدن و تجارت و راه و شهرسازی، زیرساخت‌های پشتیبان تجارت با محورهای ذیل ارتقاء دهد:
 - تمرکززدایی از گمرکات پر ازدحام و توزیع متوازن بار ترافیکی با تأسیس گمرکات جدید در استان‌های دارای پتانسیل مناسب برای توسعه فعالیت‌های گمرکی و ترانزیتی
 - ایجاد گمرکات اختصاصی در شهرک‌های صنعتی سراسر کشور
 - تجهیز گمرکات کشور به ابرازهای نوین و هوشمند از جمله اسکنر، RFID و سیستم‌های ردیابی

- ارتقاء و توسعه زیرساخت‌های انبارداری در گمرکات با تخصیص تسهیلات ویژه و حمایت‌های مالی به‌منظور افزایش ظرفیت و بهبود کیفیت خدمات انبارداری
- تشکیل و بهره‌گیری از شرکت‌های مدیریت واردات یا لجستیک یکپارچه به‌منظور مدیریت جامع و هماهنگ اسناد و فرآیندهای لجستیکی
- توسعه و نوسازی خطوط ریلی با اولویت اتصال به گمرکات اصلی برای افزایش ظرفیت حمل و تسریع در فرآیند ترخیص کالا
- فراهم کردن امکانات لجستیک و تجهیزات بارگیری مدرن در ایستگاه‌های ریلی مرتبط با گمرکات جهت کاهش هزینه‌ها و جلوگیری از رسوب کالا

۴-ب. راهکارهای عملیاتی برای رفع معضل رسوب کالا در فرآیند واردات

۴-ب-۱. تسهیل شرایط ثبت سفارش و اظهار کالا

- ✓ وزارت صنعت، معدن و تجارت (سازمان توسعه تجارت)، اجرای طرح بهینه سازی مصارف ارزی را تا شفاف شدن ضوابط و نحوه اجرا متوقف نماید. در صورت اجرای طرح بهینه سازی مصارف ارزی، سازمان توسعه تجارت امکان ویرایش ثبت سفارش کالاهای موجود در اماکن گمرکی، کالاهای تأمین ارز شده و همچنین آن دسته از کالاهایی که به تشخیص گمرک ادامه انجام تشریفات گمرکی آنها مستلزم اصلاح ردیف تعرفه مندرج در ثبت سفارش است را بدون نیاز به اخذ مجوز بهینه‌سازی مصارف ارزی و محدودیت ویرایش کد تعرفه (در سطح ۴ رقم) فراهم آورد.
- ✓ با توجه به ماده ۷۸ قانون تجارت الکترونیکی که بیان شده است "هر گاه در بستر مبادلات الکترونیکی در اثر نقص یا ضعف سیستم مؤسسات خصوصی و دولتی، به جز در نتیجه قطع فیزیکی ارتباط الکترونیکی، خسارتی به اشخاص وارد شود، مؤسسات مزبور مسؤول جبران خسارات وارده می‌باشند مگر اینکه خسارات وارده ناشی از فعل شخصی افراد باشد که در این صورت جبران خسارات برعهده این اشخاص خواهد بود." بر این اساس، سازمان توسعه تجارت و دیگر دستگاه‌های مسئول، به‌منظور جلوگیری از تحمیل هزینه‌های اضافی به فعالان اقتصادی، تمامی مهلت‌های قانونی مرتبط با فرآیندهای تجاری وابسته به سامانه جامع تجارت را، به‌طور خودکار و متناسب با مدت زمان توقف یا اختلال در عملکرد سامانه و وب‌سرویس‌های زیرمجموعه آن، تمدید نمایند.
- ✓ وزارت صنعت، معدن و تجارت، علاوه بر کالاهای اولویت‌دار گروه‌های (۱) و (۲۱)، که اطلاعات مربوط به ثبت سفارش آنها بدون در نظر گرفتن تخصیص ارز به گمرک ارسال می‌گردد، در خصوص اولویت‌های کالایی (۲۲) لغایت (۲۶) نیز، در مواردی که پرونده حداقل دارای یک ردیف تخصیص ارز تأییدشده توسط بانک مرکزی باشد، یا به محض ثبت درخواست تخصیص ارز نزد بانک مرکزی، اطلاعات ثبت سفارش را به‌صورت برخط برای گمرک ارسال نماید.
- ✓ کالاهای وارده به اماکن گمرکی که با ثبت سفارش معتبر به گمرک اظهار شده‌اند و صرفاً به‌دلیل عدم ثبت اطلاعات منشأ ارز، اجازه ترخیص آنها داده نمی‌شود، در ایام توقف در گمرکات، مطابق تبصره (۳) ماده (۲۴) قانون امور گمرکی، مشمول مقررات متروکه نشوند.

✓ ثبت سفارش کالاهای وارده به کشور که در زمان اظهار ثبت آنها معتبر بوده است، مطابق بند ۳ ماده ۴۰ قانون مقررات صادرات و واردات، در کلیه مراحل بعدی از جمله ترخیص، فیش، نظر دستگاه، تخصیص ارز، خرید ارز و حواله و انتقال آن نیاز به انجام تمدید ثبت سفارش ندارد و کلیه دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط از جمله گمرک جمهوری اسلامی ایران، بانک مرکزی، وزارت صمت و وزارت جهاد کشاورزی و ... مکلف به انجام تکالیف مربوط بدون الزام تمدید می‌باشند (مصوبه یکصدوسی امین نشست شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی، مورخ ۱۴۰۴/۴/۲۳)

۴-ب-۲. بهبود فرآیند تخصیص و تأمین ارز

✓ بانک مرکزی جهت اجرای مصوبات یکصد و سی امین نشست شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی، مدت زمان تخصیص ارز به کالاهای اساسی از جمله دارو و نهاده‌های تولید را کاهش دهد.

✓ وزارتخانه‌های صنعت، معدن و تجارت، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و جهاد کشاورزی، فهرست کالاهای اساسی، مواد اولیه، واسطه‌ای و ماشین‌آلات خطوط تولید که واردات آنها از طریق ثبت سفارش بدون انتقال ارز امکان‌پذیر است را تهیه و پس از تأیید بانک مرکزی به جریان اجرا گذارند.

✓ ثبات بخشی به رویه اجرای برات اسنادی مدت دار به نحوی که امکان خرید اعتباری کالا با اعتبار حداقل ۹۰ روز و حداکثر ۱۸۰ روز تقویمی از تاریخ بارنامه یا پذیرش پرداخت، مطابق با تعیین نوع ارز در زمان درخواست از طریق مرکز مبادله ارز و یا ارز حاصل از صادرات خود، تأمین شود.

۴-ب-۳. حمایت تعرفه‌ای از واردات نهاده‌های تولید

✓ تعیین حقوق گمرکی کالاها در ذیل قوانین بودجه سنواتی و قوانین دائمی ممنوع شود و از طریق اصلاح ماده (۱) قانون امور گمرکی، حقوق گمرکی تمامی ماشین‌آلات و تجهیزات تولیدی و قطعات مورد استفاده در خطوط تولید، مواد اولیه و واسطه‌ای تولیدی، معادل دو درصد (۲٪) ارزش گمرکی کالا تعیین شود.

✓ حقوق گمرکی و سود بازرگانی کالاها از طریق طراحی و استقرار نظام تعرفه‌ای مبتنی بر فرمول شفاف و در نظر گرفتن شاخص‌هایی نظیر نرخ تورم، نرخ ارز، توان تولید داخل، نوع کالای وارداتی (کالای نهایی یا کالاهای واسطه‌ای و مواد اولیه) و... برای دوره زمانی حداقل پنج ساله ثابت و پیش‌بینی پذیر شود.

✓ کمیسیون اقتصادی هیات دولت در راستای اجرای مصوبات نود و پنجمین نشست کمیته حمایت از کسب و کار، فهرست اقلام مشمول کاهش حقوق گمرکی از ۴ درصد به ۲ درصد موضوع جز (۲) بند (ذ) تبصره ۱ قانون بودجه ۱۴۰۴ را پس از اخذ نظرات از اتاق بازرگانی ایران و دستگاه‌های مربوطه جهت تصویب به هیات وزیران ارسال نماید.

✓ نماینده وزارت صنعت، معدن و تجارت، به‌منظور رفع اختلاف در ارزش‌گذاری و تعرفه‌بندی کالاها، در گمرکات کشور مستقر گردد و نسبت به موارد اختلافی فی‌مابین گمرک و صاحب کالا اعلام نظر نماید. در صورت اعلام عدم مغایرت ارزش و یا تعرفه اظهار شده، اظهارکننده می‌تواند حقوق ورودی را بر اساس اظهار خود، نقدی و به طور قطع پرداخت و تفاوت و جریمه احتمالی را به صورت سپرده نقدی یا ضمانتنامه بانکی تودیع و کالا را ترخیص کند و یا در صورت اعلام مغایرت، ثبت سفارش در همان لحظه اصلاح گردد.

۴-ب-۴. یکپارچه‌سازی و تسهیل مقررات و فرآیندهای استانداردسازی

✓ شورای عالی استاندارد جهت اجرای مصوبات یکصد و سی و دومین نشست شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی، نهادهای دام و طیور و کالاهایی که از سوی وزارت جهاد کشاورزی کنترل می‌شوند را از شمول استاندارد اجباری، خارج نماید.

✓ وزارت امور اقتصادی و دارایی از طریق هیات مقررات زدایی و تسهیل مجوزهای کسب و کار، سازمان‌های همجوار گمرک را از دریافت اطلاعات تکراری و الزام صاحبان کالا به ارائه درخواست پذیرش حضوری منع کند و همچنین، الزام نماید که ارسال مستندات و مدارک از طریق سامانه جامع تجارت یا سامانه گمرک، به‌عنوان پذیرش رسمی درخواست تلقی شود و بر اساس آن اقدامات و تشریفات لازم بدون تأخیر آغاز گردد.

✓ تفاهم نامه فیما بین وزارت جهاد کشاورزی و سازمان ملی استاندارد مبنی بر حذف موازی کاری سازمان ملی استاندارد و دامپزشکی و واگذاری مسئولیت صدور مجوز به یکی از سازمان‌های مذکور به قید فوریت امضا و به فعالان اقتصادی اعلام گردد. (مصوبه یکصدوسی و یکمین نشست شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی، مورخ ۱۴۰۴/۵/۲۷)

✓ سازمان‌های همجوار از دریافت اطلاعات تکراری و الزام صاحبان کالا به ارائه درخواست پذیرش خودداری کنند و ارسال درخواست از طریق سامانه جامع تجارت یا سامانه گمرک را به‌عنوان پذیرش رسمی درخواست تلقی کرده و بر اساس آن اقدامات و تشریفات لازم را بدون تأخیر آغاز نمایند.

✓ سازمان ملی استاندارد از محاسبه نرخ کارمزد و خدمات استاندارد برای نهادهای اساسی کشاورزی، از جمله کنباله سویا، ذرت و جو، به‌صورت ارزش ارزی منع شود و نرخ کارمزد صرفاً بر اساس هزینه‌های واقعی ارائه خدمات استاندارد و بازرسی تعیین شود.

✓ آیین‌نامه نرخ کارمزد و تعرفه خدمات سازمان استاندارد با رویکرد مبتنی بر حجم، کیفیت و نوع خدمات واقعی ارائه شده مورد اصلاح و بازنگری قرار گیرد.

۴-ب-۵. تسهیل شرایط ترخیص کالا

✓ وزارت امور اقتصادی و دارایی، با اخذ مجوز از شورای عالی امنیت ملی شرایط ترخیص ۱۰۰ درصدی کالاهای فاقد اطلاعات منشأ ارز را به نحوی تعیین نماید که کلیه واردکنندگان کالا مجاز شوند شناسه رهگیری بانک را از زمان ثبت سفارش و تا ۶ ماه پس از ترخیص کالا در سامانه‌های مربوطه بارگذاری کنند. تا تعیین تکلیف این مصوبه وزارت امور اقتصادی و دارایی، نسبت به تمدید بند (۱۳) مصوبه شماره ۱۳۴۰۰ هیات دولت مورخ ۱۴۰۴/۴/۱۲ اقدام نماید تا تمامی کالاهای اساسی، مواد اولیه و واسطه‌ای و ماشین‌آلات خط تولید موجود در گمرکات کشور، بدون اعلام منشأ ارز و دریافت کد ساتا از بانک مرکزی و صرفاً با ارائه تعهد ذی‌حساب، تودیع ضمانت‌نامه بانکی و یا ارائه چک صیادی امکان ترخیص ۱۰۰ درصدی را داشته باشند.

✓ بانک مرکزی الزام اخذ تضمین (معادل ۳۵ درصد ارزش کالا) جهت عودت برگ سبز گمرکی به بانک را برای کالاهای اساسی که اظهار آن قبل از دریافت ارز می‌باشد، حذف کند.

✓ سقف مهلت‌های ارائه اسناد حمل کالاهای واحدهای تولیدی و غیرتولیدی برای رفع تعهدات ارزی، توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت و با أخذ نظر از تشکلهای تخصصی مربوطه، افزایش یابد. (مصوبه صد و بیست و ششمین جلسه شورا مورخ ۱۴/۰۸/۱۴۰۳)

✓ تبصره ماده (۱۷) مجموعه مقررات ارزی بانک مرکزی اصلاح شود به نحوی که شرط "پرداخت مابه‌التفاوت ارز بابت تأخیر در ترخیص کالا" از انتهای تبصره مذکور حذف شود. (مصوبه صد و بیست و ششمین جلسه شورا مورخ ۱۴/۰۸/۱۴۰۳)

۵. منابع

- شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی استان قزوین (۱۴۰۴)، پیشنهاد در خصوص نحوه مدیریت کالاهای باقی مانده در گمرکات.
- شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی استان بوشهر (۱۴۰۴)، بررسی چالش‌ها، راهکارها و تبعات رسوب کالا در کشور بر محیط کسب و کار.
- شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی استان هرمزگان (۱۴۰۴)، چالش‌ها و پیشنهادهایی در خصوص رسوب کالا در گمرکات.
- مرکز بهبود کسب‌وکار اتاق ایران (۱۴۰۳/۱۲/۱۲)، دستور جلسه کارگروه تخصصی شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی، تحت عنوان: بررسی مشکلات ثبت سفارش توسط وزارت صمت به گمرک.
- مرکز بهبود کسب‌وکار اتاق ایران (۱۴۰۳/۲/۱۶)، دستور جلسه کارگروه تخصصی شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی، تحت عنوان: بررسی اطلاعیه جدید بانک مرکزی با موضوع شروط جدید تخصیص یا تمدید ثبت سفارش ارز نیمایی و اشخاص از محل صادرات.
- مرکز بهبود کسب‌وکار اتاق ایران (۱۴۰۴/۲/۱۶)، دستور جلسه کمیته حمایت از کسب‌وکار، مورخ تحت عنوان: پیگیری ابلاغ فهرست اقلام مشمول کاهش حقوق گمرکی از ۴٪ به ۲٪ موضوع جز ۲ بند ذ تبصره ۱ قانون بودجه ۱۴۰۴.
- مرکز بهبود کسب‌وکار اتاق ایران (۱۴۰۳/۴/۱۷)، دستور جلسه کارگروه تخصصی شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی، تحت عنوان: بررسی مشکلات فعالان اقتصادی ناشی از تأخیر در ارائه اسناد حمل جهت رفع تعهدات ارزی.
- مرکز بهبود کسب‌وکار اتاق ایران (۱۴۰۳/۶/۱۹)، دستور جلسه ۱۲۴ امین نشست کارگروه تخصصی شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی، تحت عنوان: بررسی مشکلات فعالان اقتصادی ناشی از تأخیر در ارائه اسناد حمل جهت رفع تعهدات ارزی.
- مرکز بهبود کسب‌وکار اتاق ایران (۱۴۰۳/۹/۱۹)، دستور جلسه کارگروه تخصصی شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی، تحت عنوان: پیگیری مصوبه ۱۲۰ امین نشست شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی با موضوع امکان پرداخت هزینه دموراز به صورت ارزی.
- مرکز بهبود کسب‌وکار اتاق ایران (۱۴۰۴/۲/۲۱)، دستور جلسه کارگروه تخصصی شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی، تحت عنوان: بررسی پیشنهاد تعدیل کارمزد و تعرفه خدمات استاندارد در کالاهای اساسی.
- مرکز بهبود کسب‌وکار اتاق ایران (۱۴۰۳/۸/۲۳)، دستور جلسه کارگروه تخصصی شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی، تحت عنوان: بررسی تمدید مصوبه ترخیص درصدی و جایگزینی با فرآیند تخصیص و ساتای اعتباری.
- مرکز بهبود کسب‌وکار اتاق ایران (۱۴۰۳/۵/۳۱)، دستور جلسه کارگروه تخصصی شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی، تحت عنوان: ضرورت جلوگیری از افزایش قیمت کالاهای اساسی و ضروری ناشی از اخذ عوارض از واردات نهاده.

- مرکز بهبود کسب‌وکار اتاق ایران (۱۴۰۳/۱۲/۶)، پیش از دستور ۱۲۹ امین نشست شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی، تحت عنوان: بررسی مشکلات فعالان اقتصادی ناشی از تأخیر در ارائه اسناد حمل جهت رفع تعهدات ارزی.
- مرکز بهبود کسب‌وکار اتاق ایران (۱۴۰۳/۳/۹)، دستور جلسه کارگروه تخصصی شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی، تحت عنوان: بررسی درخواست جلوگیری از رسوب کالا در گمرک.
- معاونت هماهنگی امور اقتصادی و توسعه منطقه ای وزارت کشور (شهریور ۱۴۰۴)، پیشنهادهای جهت کاهش رسوب در بنادر و گمرکات کشور.
- معاونت هماهنگی، پیگیری‌های ویژه و خدمات مدیریت دفتر ریاست جمهوری (۱۴۰۴/۶/۲۰)، پیشنهادهای اجرایی به منظور رفع مشکل انباشت کالا در دروازه‌های ورودی کشور.
- مکاتبه رئیس اتاق ایران با معاون اول رئیس‌جمهور (۱۴۰۴/۲/۱۰)، تحت عنوان: اختلال در عملکرد سامانه جامع تجارت.

۶. پیوست

خلاصه مصوبات کارگروه‌های تخصصی شورای گفت‌وگو و کمیته حمایت از
کسب‌وکار در خصوص عوامل زمینه‌ساز رسوب کالا در گمرکات

شرح	دلایل رسوب کالا	پیشنهادهای	اقدامات انجام شده بعد از پیگیری شورا
تخصیص و تأمین ارز	زمان بر بودن پروسه تأیید بانک مرکزی برای واگذاری کوتاژ صادرکنندگان به واردکنندگان و در نظر گرفتن شرط قرار گرفتن در ابتدای صف، به موجب اطلاعیه ۱۴۰۳/۲/۱ بانک مرکزی درباره تخصیص یا تمدید ثبت سفارش ارز نیمایی و ارز اشخاص از محل صادرات که منجر به زمان بر شدن پروسه واگذاری کوتاژ صادراتی به واردکنندگان و ایجاد تأخیر در ترخیص کالا از محل ارز حاصل از صادرات شده است. شایسته ذکر است به رغم راه اندازی سامانه مرکز مبادله ارز و طلا، اما همچنان امکان واگذاری کوتاژهای صادرکنندگان به واردکنندگان وجود ندارد و این مسئله تأمین ارز برای واردات را دشوار کرده است و به رسوب کالاها در گمرک به دلیل عدم تخصیص و تأمین ارز دامن زده است. مأخذ: دستور جلسه ۱، کارگروه تخصصی شورای گفتگو، مورخ ۱۴۰۳/۲/۱۶، تحت عنوان: بررسی اطلاعیه جدید بانک مرکزی با موضوع شروط جدید تخصیص یا تمدید ثبت سفارش ارز نیمایی و اشخاص از محل صادرات	عدم مداخله بانک مرکزی در واگذاری کوتاژهای صادراتی به واردکنندگان متقاضی و صرفاً نظارت بر فرآیند اجرا	
	منوط شدن خروج کالا از اماکن گمرکی به ثبت اطلاعات منشأ ارز یا همان شناسه رهگیری بانک، مطابق با الزامات مقرر در تبصره (۳) الحاق ماده (۷) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، موجب شده واردکنندگان کالا چندین ماه در صف انتظار تخصیص ارز که در نهایت منجر به صدور شناسه رهگیری بانک می شود، قرار بگیرند. درواقع، دریافت شناسه رهگیری بانک متأثر از طی پروسه تخصیص و تأمین ارز است، که این پروسه بسیار طولانی بوده و گاهی واردکنندگان	پیشنهادهای جلسه ۱۴۰۳/۳/۹: در خصوص کالاهای وارده به اماکن گمرکی که حسب ثبت سفارش معتبر به گمرک اظهار شده اند و صرفاً به دلیل عدم ثبت اطلاعات منشأ ارز، اجازه ترخیص آنها داده نمی شود در ایام توقف مطابق تبصره ۳ ماده ۲۴ قانون امور گمرکی مشمول مقررات متروکه نگردد.	

شرح	دلایل رسوب کالا	پیشنهادهای	اقدامات انجام شده بعد از پیگیری شورا
	بیش از ۵ ماه در صف انتظار قرار گرفته‌اند. درحالی‌که حداکثر مهلت جهت نگهداری کالا در اماکن گمرکی ۳ ماه بوده و به تشخیص گمرک تا ۲ ماه این مهلت قابل تمدید است و اگر در این فاصله ثبت سفارش، منقضی شود این مدت‌زمان طولانی‌تر هم خواهد شد، طولانی شدن فرآیند تخصیص ارز و اخذ شناسه رهگیری بانک در نهایت منجر به رسوب کالا در گمرکات کشور و متروکه شدن کالا در گمرکات و تحویل آن به سازمان امور تملیکی شده است. این در حالی است که به استناد تبصره ۳ ماده ۲۴ قانون امور گمرکی، تا زمانی که کالا به انتظار اعلام نظر قطعی گمرک در انبارهای گمرکی متوقف گردد، نباید کالا متروکه شود.	- در مواردی که ترخیص ۹۰ درصدی صورت می‌گیرد گمرک به‌جای نگهداری ۱۰ درصد بقیه کالا جهت تضمین، معادل آن ضمانت‌نامه معتبر دریافت نموده و ۱۰ درصد باقیمانده نیز ترخیص شود.	
مأخذ: دستور جلسه کارگروه تخصصی شورای گفتگو، مورخ ۱۴۰۳/۳/۹ تحت عنوان: بررسی درخواست جلوگیری از رسوب کالا در گمرک مأخذ: دستور جلسه کارگروه تخصصی شورای گفتگو، مورخ ۱۴۰۳/۱۲/۱۲ تحت عنوان: بررسی مشکلات ثبت سفارش توسط وزارت صمت به گمرک			
عدم تأمین ارز برای پرداخت هزینه دموراژ جلسه ۱۴۰۳/۹/۱۹: - طولانی شدن روند تخصیص و تأمین ارز موجب تحمیل هزینه دموراژ به واردکنندگان شده است و با توجه به آنکه هزینه دموراژ نیز به‌صورت ارزی پرداخت می‌شود، برای پرداخت آن واردکنندگان کالا نیازمند تأمین ارز می‌باشند، لیکن به‌رغم تصریح انجام شده در بخشنامه بانک مرکزی مبنی به امکان تأمین و تخصیص ارز برای پرداخت هزینه دموراژ (هزینه معطلی کشتی‌ها در زمان بارگیری یا تخلیه) و تصریح انجام شده در بخشنامه سازمان مالیات در خصوص پذیرش مبلغ پرداخت شده بابت هزینه دموراژ به‌عنوان هزینه قابل قبول	پیشنهاد جلسه ۱۴۰۳/۹/۱۹: الحاق یک تبصره به بند (و) قسمت اول بخش دوم بخشنامه مقررات ارزی به شماره ۰۱/۱۱۷۱۳۲ مورخ ۱۴۰۱/۵/۱۰ به شرح ذیل: - سازمان بنادر و دریانوردی و وزارت راه و شهرسازی پس از اخذ میزان عرف تجاری مبلغ دموراژ از مراجع ذی صلاح ازجمله شرکت کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران با در نظر داشتن مفاد سند حمل و قرارداد اجاره کشتی از جمله الف) زمان مجاز تخلیه، ب) لزوم پرداخت دموراژ توسط	به‌رغم پیگیری‌های به عمل آمده و حضور نماینده بانک مرکزی در جلسه شورای گفت‌وگو و موافقت و قول مساعد ایشان تاکنون پاسخی از بانک مرکزی جهت اجرای مصوبه شورا به دبیرخانه واصل نشده است.	

شرح	دلایل رسوب کالا	پیشنهادهای	اقدامات انجام شده بعد از پیگیری شورا
	مالیاتی، اما به دلیل عدم تعریف سر فصل مشخصی برای تأمین ارز هزینه دموراژ در سامانه جامع تجارت و شفاف نبودن فرآیند تخصیص ارز و عدم قبول سازمان بنادر و دریانوردی و مقررات ارزی به شماره ۰۱/۱۱۷۱۳۲ مورخ ۱۴۰۱/۵/۱۰، واردکنندگان مجبور به حواله ارز مربوطه، خارج از شبکه بانکی و صرافی‌ها می‌باشند و چون اسناد لازم برای احراز پرداخت هزینه دموراژ وجود ندارد، لذا مبالغ پرداخت شده به‌عنوان هزینه قابل قبول مالیاتی مورد پذیرش سازمان مالیات قرار نگرفته است. لذا تأخیر در تخصیص و تأمین ارز ضمن تأخیر در ترخیص کالا و تحمیل هزینه، به‌طور زنجیروار چالش‌های دیگری همچون تحمیل هزینه دموراژ را به واردکنندگان تحمیل کرده است. – شایسته ذکر است این موضوع از سال ۱۳۹۹ در جلسات متعدد کمیته حمایت از کسب‌وکار و شورای گفتم و گوی دولت و بخش خصوصی طرح و مورد بررسی و پیگیری قرار گرفته است.	واردکننده و ج) میزان معطلی مندرج در قرارداد، اقدام به تعیین و تأیید مبلغ دموراژ نماید. پیشنهاد جلسه ۱۴۰۲/۱۲/۱۴: اصلاح بند (و) قسمت اول بخش دوم بخشنامه مقررات ارزی به شماره ۰۱/۱۱۷۱۳۲ مورخ ۱۴۰۱/۵/۱۰ توسط بانک مرکزی به شرح ذیل: – بابت محمولات وارداتی توسط ناوگان خارجی در صورت درخواست واردکننده پرداخت هزینه معطلی بابت کالاهای موضوع اعتبارات اسنادی / ثبت وصولی (بروات) اسنادی و حواله‌های ارزی در مقابل ارائه صورتحساب و مستندات مربوطه (سند ترخیصیه یا صورت حساب مبادله کانتینر) با اخذ تاییدیه وقوع دموراژ از سازمان بنادر و دریانوردی وزارت راه و شهرسازی و مبلغ دموراژ با توجه به عرف تجاری اعلامی از سوی شرکت کشتیرانی از محل منابع ارزی واردکننده و منابع ارزی دیگران با رعایت مفاد پیوست‌های شماره ۲ و ۳ بخش اول مجموعه مقررات ارزی و از طریق ثبت خدمت مرتبط با ثبت سفارش امکان‌پذیر خواهد بود.	

۴ بابت محموله‌های وارداتی توسط ناوگان خارجی در صورت درخواست واردکننده پرداخت هزینه معطلی بابت کالاهای موضوع اعتبارات اسنادی / ثبت وصولی (بروات) اسنادی و حواله‌های ارزی در مقابل ارائه صورتحساب و مستندات مربوطه (سند ترخیصیه یا صورتحساب مبادله کانتینر) با اخذ تأییدیه وقوع دموراژ و مبلغ دموراژ از سازمان بنادر و دریانوردی و وزارت راه و شهرسازی، از محل منابع ارزی واردکننده و منابع ارزی دیگران با رعایت مفاد پیوست‌های شماره ۲ و ۳ بخش اول مقررات ارزی و از طریق خدمت مرتبط با ثبت سفارش امکان‌پذیر خواهد بود

شرح	دلایل رسوب کالا	پیشنهادهای	اقدامات انجام شده بعد از پیگیری شورا
		– سازمان امور مالیاتی ارز تخصیص داده شده توسط بانک مرکزی به عنوان هزینه دموراز را به عنوان اسناد و مدارک مثبت برای ثبت و پذیرش هزینه قابل قبول مالیاتی در دفاتر شرکت ها تایید نماید و اسناد و مدارک دیگری مطالبه نکند.	
مأخذ: دستور جلسه ۲، کارگروه تخصصی شورای گفتگو، مورخ ۱۴۰۳/۹/۱۹، تحت عنوان: پیگیری مصوبه ۱۲۰ امین نشست شورای گفت وگویی دولت و بخش خصوصی با موضوع امکان پرداخت هزینه دموراز به صورت ارزی مأخذ: دستور جلسه ۴، ۱۲۰ امین نشست شورای گفت وگویی دولت و بخش خصوصی، مورخ ۱۴۰۲/۲/۳۱ تحت عنوان: پیگیری مصوبه ۱۲۰ امین نشست شورای گفت وگویی دولت و بخش خصوصی مورخ ۱۴۰۲/۱۲/۱۴ با موضوع امکان پرداخت هزینه دموراز به صورت ارزی			
ثبت سفارش	جلسه ۱۴۰۳/۳/۹: – <u>عدم ارسال ثبت سفارش کالاهای با اولویت های ۲۳ الی ۲۶ که عملیات ارزی آنها بانکی بوده و فاقد تخصیص ارز است</u>، توسط وزارت صمت به گمرک، موجب شده کالا قابل اظهار و در نهایت قابل ترخیص نباشد و در گمرکات رسوب کند، چراکه اظهار کالا پیش شرط ترخیص کالا است و حتی این نوع کالاها اگر در فهرست ترخیص ۹۰ درصدی هم قرار داشته باشند به دلیل عدم ارسال ثبت سفارش، امکان اظهار به گمرک وجود ندارند و نمی توان از این تسهیلات نیز بهره گرفت. جلسه ۱۴۰۳/۱۲/۱۲: سازمان توسعه تجارت برای رفع این مشکل در بخشنامه ۲۷۲۱۶۰۱ مورخ ۱۴۰۳/۲/۲۵ فرآیند ثبت سفارش این کالاها را تا حدی اصلاح کرد. به موجب این بخشنامه:	پیشنهادهای جلسه ۱۴۰۳/۳/۹: – در خصوص کالاهای وارده به اماکن گمرکی که حسب ثبت سفارش معتبر به گمرک اظهار شده اند و صرفاً به دلیل عدم ثبت اطلاعات منشأ ارز، اجازه ترخیص آنها داده نمی شود در ایام توقف مطابق تبصره ۳ ماده ۲۴ قانون امور گمرکی مشمول مقررات متروکه نگردد. – با توجه به حکم صریح شورای عالی هماهنگی اقتصادی سران قوا مبنی بر اجازه گمرک به ترخیص ۹۰ درصد کالاهای دارای ثبت سفارش و فاقد اطلاعات منشأ ارز، وزارت صمت ثبت سفارش های اولویت های ۲۳ الی ۲۶ فاقد تخصیص ارز را به گمرک ارسال نماید. پیشنهادهای جلسه ۱۴۰۳/۱۲/۱۲: حذف مدت زمان های ۱۵ و ۳۰ روز از زمان درخواست تخصیص ارز و قرارگیری در صف تخصیص ارز از بخشنامه سازمان توسعه تجارت:	– پیشنهاد کارگروه و نظر موافق معاون سازمان توسعه تجارت مقرر شد بخش نامه اردیبهشت ۱۴۰۳ سازمان توسعه تجارت اصلاح شود و سازمان طی نامه ۴۷۲۵۳۹۱ مورخ ۱۴۰۳/۱۲/۱۲ اعلام کرد «در خصوص اولویت های ۲۲-۲۳ ۲۴- و ۲۵ صرفاً در صورتی اطلاعات ثبت سفارش به گمرک ارسال شود که پرونده دارای حداقل دارای یک ردیف تخصیصی ارز تأیید شده توسط بانک مرکزی باشد یا درخواست تخصیص ارز حداقل ۷ روز در صف بانک مرکزی مانده باشد».

شرح	دلایل رسوب کالا	پیشنهادهای	اقدامات انجام شده بعد از پیگیری شورا
	✓ کالاها با اولویت ۲۳ صرفاً در صورتی اطلاعات ثبت سفارش ارسال شود که یا پرونده دارای حداقل یک ردیف تخصیص ارز تأیید شده توسط بانک مرکزی باشد و یا درخواست تخصیص ارز آن حداقل ۱۵ روز در صف تخصیص ارز بانک مرکزی مانده باشد. ✓ کالاها با اولویت‌های ۲۵ و ۲۴ صرفاً در صورتی اطلاعات ثبت سفارش ارسال شود که یا پرونده دارای حداقل یک ردیف تخصیص ارز تأیید شده توسط بانک مرکزی باشد و یا درخواست تخصیص ارز آن حداقل ۳۰ روز در صف تخصیص ارز بانک مرکزی مانده باشد. ✓ کالاها با اولویت ۲۶ صرفاً در صورتی که ثبت سفارش دارای حداقل یک ردیف تخصیص ارز تأیید شده توسط بانک مرکزی باشد، اطلاعات سفارش به گمرک ارسال شود. با توجه به آنکه زمان انتظار نوبت‌دهی به فیش‌های دارای ثبت سفارش معتبر از زمان درخواست تخصیص ارز ۷۵ تا ۹۰ اعلام شده است، لذا مشروط کردن ارسال اطلاعات ثبت سفارش به سپری شدن مدت‌زمان‌های ۱۵ و ۳۰ روز در صف تخصیص اثر خاصی در فرآیند ارزی نداشته و صرف درخواست و قرار گرفتن در صف تخصیص کفایت می‌کند.	✓ کالاها با اولویت ۲۳ صرفاً در صورتی اطلاعات ثبت سفارش ارسال شود که یا پرونده دارای حداقل یک ردیف تخصیص ارز تأیید شده توسط بانک مرکزی باشد و یا در صف تخصیص ارز بانک مرکزی قرار گرفته‌اند. ✓ کالاها با اولویت‌های ۲۵ و ۲۴ صرفاً در صورتی اطلاعات ثبت سفارش ارسال شود که یا پرونده دارای حداقل یک ردیف تخصیص ارز تأیید شده توسط بانک مرکزی باشد و یا در صف تخصیص ارز بانک مرکزی قرار گرفته‌اند.	

مأخذ: دستور جلسه کارگروه تخصصی شورای گفتگو، مورخ ۱۴۰۳/۳/۹ تحت عنوان: بررسی درخواست جلوگیری از رسوب کالا در گمرک
مأخذ: دستور جلسه کارگروه تخصصی شورای گفتگو، مورخ ۱۴۰۳/۱۲/۱۲ تحت عنوان: بررسی مشکلات ثبت سفارش توسط وزارت صمت به گمرک

شرح	دلایل رسوب کالا	پیشنهادهای	اقدامات انجام شده بعد از پیگیری شورا
	- اختلال در عملکرد سامانه جامع تجارت: بر اساس گزارش‌ها سامانه جامع تجارت طی چند ماه اخیر با اختلالات فنی مواجه بوده است. این اختلالات شامل قطعی‌های مکرر در سرویس‌های مختلف از جمله اخذ شناسه فروشنده حقوقی خارجی، توقف پرونده‌های ثبت سفارش در مرحله کارشناسی، ویرایش ثبت سفارش، عدم اتصال سامانه گمرک به سامانه جامع تجارت به‌منظور بروز رسانی اطلاعات کوتاژهای وارداتی، مغایرت محاسبه سهمیه واردات با دستورالعمل‌های اعلامی سازمان توسعه تجارت ایران، عدم امکان رفع تعهد ارزی واردکنندگان، اختلال در استعلام فروشنده خارجی و... می‌شود که علاوه بر سرگردانی فعالان اقتصادی، منجر به توقف ترخیص درصدی کالاها و جلوگیری از خروج کالاهای ضروری از گمرکات برای واحدهای تولیدی و تأمین‌کنندگان مواد اولیه شده است.	- انتقال صحیح و سریع اطلاعات بین دستگاه‌ها از جمله گمرک و سازمان توسعه تجارت با سامانه جامع تجارت - رفع اختلال‌های موجود در سامانه جامع تجارت با ایجاد کارگروهی فی‌مابین وزارت صنعت، معدن و تجارت (سازمان توسعه تجارت، مرکز توسعه تجارت الکترونیکی و...)، بانک مرکزی و گمرک جمهوری اسلامی ایران	

مأخذ: مکاتبه رئیس اتاق ایران با معاون اول رئیس‌جمهور، در تاریخ ۱۴۰۴/۲/۱۰ به شماره ۱۰/۱/۱۳۱۴/ص

شرح	دلایل رسوب کالا	پیشنهادهای	اقدامات انجام شده بعد از پیگیری شورا
(تعرفه، مالیات، عوارض) حقوق و عوارض گمرکی	- وضع عوارض جدید برای واردات نهاده‌های دام و طیور از تیرماه ۱۴۰۳ تحت عنوان جداول ۵ و ۱۶ قانون بودجه ۱۴۰۳ (ردیف ۱۱۰۴۱۹) توسط گمرک، درحالی که در سه‌ماهه اول سال ۱۴۰۳ عوارض واردات نهاده‌های دام و طیور مطابق با سال ۱۴۰۲ و معادل ۲۰ تومان دریافت می‌شد، موجب گران شدن واردات نهاده‌های دام و طیور و اثرگذاری بر قیمت کالاهای نهایی و تأخیر در ترخیص، بارگیری و حمل محموله نهاده‌ها تا زمان پرداخت عوارض جدید و یا عدم ترخیص کالا به دلیل عدم توانایی واردکننده در پرداخت عوارض جدید شده است.	- گمرک از مطالبه عوارض مذکور خودداری و محدودیت ایجاد شده در خصوص ترخیص و بارگیری را برطرف نماید تا تأخیر ناشی از آن موجب خالی ماندن مرغذاری‌ها و دامداری‌ها از نهاده و بروز بحران در عرضه کالای نهایی نگردد. - در صورت عطف به ما سبق شدن این عوارض از ابتدای سال ۱۴۰۳، مطابق با ماده (۹۰) قانون سیاست‌های کلی اصل ۴۴، دولت مابه‌التفاوت قیمت تکلیفی و هزینه تمام شده را تأمین و پرداخت کند.	

مأخذ: دستور جلسه ۲، کارگروه تخصصی شورای گفتگو، مورخ ۱۴۰۳/۵/۳۱، تحت عنوان: ضرورت جلوگیری از افزایش قیمت کالاهای اساسی و ضروری ناشی از اخذ عوارض از واردات نهاده

شرح	دلایل رسوب کالا	پیشنهادهای	اقدامات انجام شده بعد از پیگیری شورا
	ابهام در تسری نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی (۶۸ هزار تومان به ازای هر دلار) موضوع بند (ض) تبصره ۱ قانون بودجه در سال ۱۴۰۴ در ارتباط با کالاهای اظهار شده در سال ۱۴۰۳ و موجود در اماکن گمرکی، باعث اتخاذ رویه‌های مختلف و سرگردانی صاحبان کالا و اختلال در ترخیص کالاها در سال جاری شده است. درواقع، تفسیر گمرک از متن بند (ض) تبصره ۱ قانون بودجه ۱۴۰۴ این است که در سال ۱۴۰۴ نرخ اعلامی در قانون بودجه مبنا و ملاک محاسبه حقوق ورودی است، بنابراین گمرک در نظر داشت تا حقوق ورودی کالاهایی که در سال ۱۴۰۳ اظهار شده‌اند و در اماکن گمرکی موجود هستند ولی ترخیص نشده‌اند را با نرخ اعلام شده در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ محاسبه نماید. این برداشت سبب شده است تا برخی از واردکنندگان کالاهای اظهار شده را تا رفع ابهام موجود ترخیص نکنند که این امر منجر به رسوب کالاها در گمرک و پرداخت هزینه‌های اضافی می‌گردد.		پیرو نشست کارگروه تخصصی کمیته حمایت از کسب‌وکار و در تاریخ ۱۴۰۴/۲/۱۵، و طی مکاتبات صورت گرفته از سوی دبیرخانه کمیته حمایت از کسب‌وکار، معاونت حقوقی ریاست جمهوری در نامه ای به سرپرست وزارت اقتصاد و رئیس اتاق ایران در تاریخ ۱۴۰۴/۲/۱۵ ابلاغ نمود که: ۱- ملاک محاسبه ارزش گمرکی، نرخ ارز در روز اظهار است؛ بنابراین اگر کالایی در سال ۱۴۰۳ اظهار شده باشد لیکن خروج کالا از گمرک در سال ۱۴۰۴ صورت گیرد، ملاک نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی زمان اظهار کالا یعنی سال ۱۴۰۳ خواهد بود. ۲- تاریخ اظهار ملاک محاسبه مالیات بر ارزش افزوده است. ۳- احکام قانون بودجه سال ۱۴۰۴ اصولاً از اول سال ۱۴۰۴ لازم‌الاجرا است باوجود این در جهت حفظ حقوق مکتسبه واردکنندگان و برابر نص تبصره (۱) ماده (۶) قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۹۰، افزایش حقوق ورودی شامل کالاهای موجود در اماکن گمرکی نمی‌شود؛ بنابراین کالاهایی که با رعایت ترتیبات قانونی مربوط قبل از سال ۱۴۰۴ وارد اماکن گمرکی شده‌اند ولی در سال ۱۴۰۴ اظهار شده یا می‌شوند، مشمول افزایش حقوق ورودی نمی‌شوند.

شرح	دلایل رسوب کالا	پیشنهادهای	اقدامات انجام شده بعد از پیگیری شورا
مأخذ: دستور جلسه ۲، کمیته حمایت از کسب‌وکار، مورخ ۱۶/۴/۱۴۰۲، تحت عنوان: پیگیری ابلاغ فهرست اقلام مشمول کاهش حقوق گمرکی از ۴٪ به ۲٪ موضوع جز ۲ بند ذ تبصره ۱ قانون بودجه ۱۴۰۴	– افزایش ۱۴۰ برابری نرخ ارز مبنای محاسبه ارزش کالاهای وارداتی به‌موجب بند (ض) تبصره ۱ قانون بودجه ۱۴۰۴، هزینه‌های گمرکی را چندین برابر افزایش داده است و لذا بخش از رسوب کالا در گمرکات کشور ناشی از عدم تمکن مالی واردکنندگان برای پرداخت حقوق ورودی است.	– در سال ۱۴۰۴ نرخ تسعیر ارز برای واردات ماشین‌آلات و تجهیزات، قطعات، مواد اولیه و واسطه‌ای تولیدی و نهادهای دامی و کشاورزی به‌صورت ترجیحی و مشابه سال ۱۴۰۳ تعیین شود.	
	– عدم ابلاغ فهرست اقلام مشمول کاهش حقوق گمرکی از ۴ درصد به ۲ درصد موضوع جز (۲) بند (ذ) تبصره ۱ قانون بودجه ۱۴۰۴^۶ علاوه بر سردرگمی واردکنندگان برای بهره‌گیری از این حمایت بودجه‌ای، موجب تحمیل هزینه بیشتر به واردکنندگان ماشین‌آلات و نهادهای تولیدی شده است که با هزینه‌های ناشی از دور زدن تحریم‌ها و افزایش نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق گمرکی به ۶۸ هزار تومان، مواجه می‌باشند و بیم آن وجود دارد که در صورت عدم اجرای این حکم بودجه‌ای در سال جاری شاهد رسوب کالا در گمرکات به دلیل عدم تمکن مالی واردکنندگان باشیم.	– فهرست اقلام مشمول کاهش حقوق گمرکی از ۴٪ به ۲٪ را با لحاظ و بررسی آثار تورمی و کسری بودجه دولت، تهیه و ابلاغ شود.	مأخذ: دستور جلسه ۲، کمیته حمایت از کسب‌وکار، مورخ ۱۶/۴/۱۴۰۲، تحت عنوان: پیگیری ابلاغ فهرست اقلام مشمول کاهش حقوق گمرکی از ۴٪ به ۲٪ موضوع جز ۲ بند ذ تبصره ۱ قانون بودجه ۱۴۰۴

^۵ نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی، به‌استثنای دارو و کالاهای اساسی و... که بر اساس نرخ ارز مرز مبادله طلا و ارز در اسفند ۱۴۰۳ تعیین می‌شود که به‌موجب آن نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی از ۲۸۵۰۰ تومان به ۶۸ هزار تومان برای هر دلار افزایش می‌یابد.

^۶ حقوق گمرکی تمامی ماشین‌آلات و تجهیزات تولیدی (با رعایت ماده (۳) قانون جهش تولید دانش‌بنیان مصوب ۱۴۰۱/۲/۱۱) و قطعات مورد استفاده در خطوط تولید، مواد اولیه و واسطه‌ای تولیدی را به دو درصد (۲٪) کاهش دهد. فهرست اقلام مشمول این جزء به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

- عدم تناسب مهلت زمانی^۷ تعیین شده برای ارائه

اسناد حمل و ارائه پروانه گمرکی با زمان لازم برای

تخصیص و تأمین ارز به موجب بند (۳) قسمت (د) بخش

اول مجموعه مقررات ارزی مصوب ۱۴۰۱/۱۵/۱۰ بانک

مرکزی و الزام واردکننده به پرداخت مابه‌التفاوت

نرخ ارز در صورت ترخیص کالا پس از مهلت

تعیین شده، شرایط را برای ترخیص کالا از گمرک دشوار

ساخته است. به عنوان مثال اگر تأخیر در ارائه اسناد حمل به

دلایلی از جمله دریافت استعلام از استاندارد و بهداشت، پرسه

قیمت‌گذاری، تغییر تعرفه و... که خارج از ید واردکننده است،

رخ داده باشد، واردکننده نه تنها امکان ترخیص کالا را ندارد،

بلکه با هزینه (پرداخت مابه‌التفاوت نرخ ارز) مواجه شده است،

از دریافت خدمات بانکی منع شده و به سازمان تعزیرات

حکومتی و دادگاه جرایم اقتصادی معرفی می‌شود. این در

حالی است که مدت‌زمان تعیین شده برای ارائه اسناد حمل با

توجه به شرایط تحریمی اقتصاد کشور محدود است. همچنین

در گذشته مستهلک شدن پروانه منوط به روز واریزی بود،

لیکن در حال حاضر روز واریزی حذف شده است و تاریخ

مستهلک شدن پروانه، خروج کالا است.

پیشنهاد‌های جلسه ۱۴۰۲/۴/۱۷

- مهلت‌های ارائه اسناد حمل برای واحدهای تولیدی مورد بازنگری قرار گیرد و از ۹ ماه به ۱۵ ماه با تایید دفاتر تخصصی وزارت صنعت افزایش یابد.

- درصد تعهدات ارزی ایفاء نشده واردکننده اعم از شخص حقوقی یا حقوقی برای اجتناب از ارائه خدمات بانکی و تخصیص و تأمین ارز مجدداً به ۳۰ درصد افزایش یابد.

- برای رفع مشکل تأخیر در ارائه اسناد حمل به بانک عامل جهت رفع تعهدات ارزی خارج از اراده صاحب پرونده، پرونده‌های دارای رسید مالی گمرکی تا تعیین تکلیف نهایی و خروج کالا از گمرک، از سوی بانک به تعزیرات معرفی نگردند.

- دواير حقوقی بانک‌ها در مواردی که مبلغ تا صد میلیارد ریال می باشد، تنها پرونده را جلت رسیدگی به تعزیرات حکومتی ارجاع نمایند و پرونده به دادگاه جرایم اقتصادی ارجاع نشود

- محاسبه و أخذ مابه‌التفاوت و جریمه از زمان اتمام مهلت‌های قانونی مطالبه گردد و دوران مجاز مشمول مطالبه قرار نگیرد و نرخ به یک روز بعد از عدم ایفای تعهدات بانکی تغییر یابد.

پیشنهاد‌های جلسه ۱۴۰۲/۶/۱۹

علاوه بر پیشنهاد‌های ۱۴۰۲/۴/۱۷، دو پیشنهاد دیگر به شرح ذیل ارائه شده است:

- کمیته تمدید مهلت واردات به منظور جلوگیری از تبعیض میان دارندگان کارت بازرگانی (اعم از تولیدی و بازرگانی و خدماتی و پیمانکاران) به تمامی درخواست‌ها رسیدگی نماید و امکان برگزاری آن در تمامی استان‌ها مهیا گردد.

پیروی پیگیری‌های انجام شده و مصوبات شورای گفتگو، بانک مرکزی بند (۱۷) بخش اول مجموعه مقررات ارزی را در تاریخ ۱۴۰۳/۱۰/۲۲ به شرح اصلاح کرد و به شبکه بانکی جهت اجرا ابلاغ کرد:

بند ۱۷- چنانچه کالا مستند به تاریخ رسید مالی یا ارائه قبض انبار معتبر، به امکان گمرکی وارد شده باشد، مهلت یک ماه دیگر (مجموعاً ۲ ماه) افزایش می‌یابد. در صورت تأخیر در ارائه سند ترخیص، منوط به تایید گمرک جمهوری اسلامی ایران مبنی بر موجه بودن تأخیر بابت صدور سند ترخیص، مهلت ارائه سند ترخیص مطابق، حداکثر به مدت یک ماه دیگر (مجموعاً ۳ ماه) افزایش می‌یابد. بهره‌گیری

از مفاد این بند، باعث افزایش در مجموع

مهلت مقرر بابت واردات کالا (موضوع

پیوست شماره ۸) است و معافیت از

پرداخت مابه‌التفاوت بابت تأخیر در

ترخیص کالا نخواهد.

و بدین ترتیب پیش‌بینی می‌گردد در جهت

رفع چالش‌های فعالان اقتصادی از

مشکلات آنان در تأخیر در ارائه اسناد حمل

جهت رفع تعهدات ارزی کاسته شود.

شرح	دلایل رسوب کالا	پیشنهادهای	اقدامات انجام شده بعد از پیگیری شورا
		- اتخاذ تدبیر توسط واحد انفورماتیک گمرک، تا بلافاصله بعد از واريز حقوق ورودی از جانب واردکننده مراتب به صورت اتوماتیک به قسمت کامنت‌ها منتقل و زمان ثبت رسید مالی به روز و ساعت از طرف سامانه جهت مشاهده بانک‌های عام درج شود. پیشنهادهای جلسه ۱۴۰۲/۱۲/۶: اصلاح بند ۱۷ بخش اول مجموعه مقررات ارزی به شرح ذیل: "۱۷- مهلت ارائه سند ترخیص به منظور رفع تعهدات ارزی وارداتی بابت اعتبارات اسنادی/ بروات اسنادی از تاریخ واريز/ ظهر نویسی اسناد حمل (هرکدام مقدم باشد) و بابت حواله‌های ارزی از تاریخ صدور مجوز جهت انجام فرایند ترخیص کالا حداکثر به مدت یک ماه خواهد بود". تبصره ۱: چنانچه کالا در مهلت مقرر واردات، مستند به تاریخ رسید مالی، ارائه قبض انبار و یا تاییدیه مأخوذه از گمرکات اجرایی به اماکن گمرکی وارد شده باشد، مهلت ارائه سند ترخیص، حداکثر به مدت یک ماه دیگر (مجموعاً دو ماه) افزایش می‌یابد. بهره‌گیری از مفاد این بند باعث افزایش در مجموع مهلت مقرر بابت ورود کالا (موضوع پیوست شماره ۸) نخواهد بود. تبصره ۲: در موارد خاص و به تشخیص، اعلام و تایید گمرک جمهوری اسلامی ایران مبنی بر عدم اراده و اختیار واردکننده در طولانی شدن فرایند ترخیص کالا (توقف کالا در اماکن گمرکی) مهلت‌های مقرر تمدید می‌گردد."	شایان ذکر است که انتهای متن اصلاحی، مغایر با مصوبه شورای گفتگو است و در عمل بخشنامه را بی‌اثر می‌کند.
مأخذ: دستور جلسه ۱، کارگروه تخصصی شورای گفتگو، مورخ ۱۴۰۳/۴/۱۷، تحت عنوان: بررسی مشکلات فعالان اقتصادی ناشی از تأخیر در ارائه اسناد حمل جهت رفع تعهدات ارزی			

۷ کالاهای اساسی و ضروری مشمول دریافت ارز ترجیحی معادل ۴۲۰۰ تومانی به ازای هر دلار: مهلت انتقال ارز ۱ ماه، مهلت ارائه اسناد حمل از تاریخ صدور حواله ارزی ۲ ماه، مهلت ارائه پروانه گمرکی ۱ ماه / ماشین‌آلات و تجهیزات تولید مشمول دوره ساخت توسط معاون صنایع ماشین‌آلات و تجهیزات تولید وزارت صمت: مهلت انتقال ارز ۱ ماه، مهلت ارائه اسناد حمل از تاریخ صدور حواله ارزی ۱۶ ماه، مهلت ارائه پروانه گمرکی ۱ ماه / ۴۲۶ ردیف تعرفه ماشین‌آلات و تجهیزات خط تولید (شامل ۳۵۲ ردیف (صرف‌نظر از نوع فعالیت واردکننده جدول پیوست (۱۱) و ۷۴ ردیف (صرفاً مختص واحدهای تولیدی جدول پیوست شماره (۱۲)): مهلت انتقال ارز ۱ ماه، مهلت ارائه اسناد حمل از تاریخ صدور حواله ارزی ۲۶ ماه، مهلت ارائه پروانه گمرکی ۱ ماه / سایر کالاهای اعم از مواد اولیه تولید، کالاهای واسطه‌ای و قطعات خطوط تولید، دارو و تجهیزات پزشکی: مهلت انتقال ارز ۱ ماه، مهلت ارائه اسناد حمل از تاریخ صدور حواله ارزی ۶ ماه برای واحدهای غیر تولیدی و ۹ ماه برای واحدهای تولیدی، مهلت ارائه پروانه گمرکی ۱ ماه

شرح	دلایل رسوب کالا	پیشنهادهای	اقدامات انجام شده بعد از پیگیری شورا
	مأخذ: دستور جلسه ۱۲۴ امین نشست شورای گفتگو، مورخ ۱۴۰۳/۶/۱۹، تحت عنوان: بررسی مشکلات فعالان اقتصادی ناشی از تأخیر در ارائه اسناد حمل جهت رفع تعهدات ارزی مأخذ: پیش از دستور ۱۲۹ امین نشست شورای گفتگو، مورخ ۱۴۰۳/۱۲/۶، تحت عنوان: بررسی مشکلات فعالان اقتصادی ناشی از تأخیر در ارائه اسناد حمل جهت رفع تعهدات ارزی – یکی از چالش‌های مهم در حوزه واردات، نحوه تعیین کارمزد و تعرفه خدمات استاندارد است. سازمان استاندارد حدود ۷,۷ در هزارم ارزش FOB کالا را دریافت می‌کند، اما نرخ مصوب شورای عالی استاندارد برای کالای اساسی تنها ۱ در هزارم است. همچنین، تعیین کارمزد بر اساس نرخ FOB خلاف قانون محسوب می‌شود و عملاً شبیه تعیین عوارض غیرقانونی است. علاوه بر این، اختلاف چشمگیر تعرفه‌های سازمان استاندارد با سایر نهادهای متولی مانند دامپزشکی که آزمایش‌های مشابه انجام می‌دهند، موجب افزایش هزینه‌ها و فشار مالی بر تولیدکنندگان و واردکنندگان شده است و یکی از عوامل مهم افزایش هزینه‌ها و پیچیدگی‌های ترخیص کالا به شمار می‌رود و باعث شده واردکنندگان و تولیدکنندگان با فشار مالی بیشتری مواجه شوند و در بسیاری از موارد توانایی ترخیص به‌موقع کالاها را از دست بدهند. در نتیجه، کالاها برای مدت طولانی در گمرکات و بنادر رسوب کنند و علاوه بر افزایش هزینه‌های انبارداری و نگهداری، موجب اختلال در زنجیره تأمین و کاهش کارایی کل فرآیند تجارت خارجی شود. مأخذ: دستور جلسه ۱، کارگروه تخصصی شورای گفتگو، مورخ ۱۴۰۴/۲/۲۱، تحت عنوان: بررسی پیشنهاد تعدیل کارمزد و تعرفه خدمات استاندارد در کالاهای اساسی	– متناسب‌سازی تعرفه خدمات سازمان استاندارد با حجم و کیفیت و خدمات ارائه‌شده، از طریق اصلاح آیین‌نامه تعیین تعرفه به‌منظور تضمین عدالت و کارایی در فرآیند استانداردسازی	– شورای عالی امنیت ملی در قالب مصوبه ۱۶/۴۶ مورخ ۱۴۰۱/۸/۲۸ خود ترخیص درصدی مواد اولیه وارده به نام واحدهای تولیدی تا سقف ۹۰
ترخیص کالا	– اتمام مدت اعتبار مصوبه سران سه قوا در خصوص ترخیص ۹۰ درصدی کالاهای فاقد اطلاعات منشأ ارز موجود در اماکن گمرکی که دارای ثبت سفارش معتبر طبق فهرست اعلامی	– تمدید مصوبه ترخیص ۹۰ درصدی کالا و یا جایگزینی این فرآیند با رویه تخصیص و کد ساتای اعتباری با تشکیل کارگروهی متشکل از بانک	

شرح	دلایل رسوب کالا	پیشنهادهای	اقدامات انجام شده بعد از پیگیری شورا
	از سوی وزارت صمت می‌باشند، در آبان ماه ۱۴۰۱ موجب سخت شدن ترخیص کالا و افزایش رسوب کالا در گمرکات شده است. با عنایت به آنکه این مصوبه زمان‌دار است، با منقضی شدن زمان شاهد رسوب کالا در گمرکات کشور بوده‌ایم.	مرکزی، وزارت صمت، گمرک ج.ا.ا. وزارت جهاد کشاورزی، وزارت بهداشت و اتاق ایران - <u>اجازه ترخیص درصدی مواد اولیه به نام واحدهای تولیدی تا سقف ۹۰ درصد</u> بدون مطالبه کد رهگیری بانک و با رعایت فهرست‌های ابلاغی وزارت صمت	درصد بدون مطالبه کد رهگیری بانک و با رعایت فهرست‌های ابلاغی وزارت صنعت، معدن و تجارت را تصویب نمود. - گمرک ایران نیز طی بخشنامه شماره ۱۴۰۲/۲۸۵۸۰ مورخ ۱۴۰۲/۱/۱۵ تمدید مصوبه سران سه قوا را تا <u>پایان آبان ۱۴۰۲ ابلاغ نمود.</u> - به موجب جلسه ۱۰۳ شورای عالی هماهنگی اقتصادی شران قوا در تاریخ ۱۴۰۲/۹/۴ این اجازه تا پایان آبان ماه ۱۴۰۳ تمدید شد. - به موجب ۱۲۶ امین نشست شورای گفتگو دولت و بخش خصوصی در تاریخ ۱۴ آبان ۱۴۰۳، مصوبه ترخیص ۹۰ درصدی کالاها تا <u>پایان فروردین ماه ۱۴۰۴ تمدید شد.</u>
مأخذ: دستور جلسه ۱، کارگروه تخصصی شورای گفتگو، مورخ ۱۴۰۳/۸/۲۳، تحت عنوان: بررسی تمدید مصوبه ترخیص درصدی و جایگزینی با فرآیند تخصیص و ساتای اعتباری			

